

UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİNİN
CEZA MUHAKEMESİ KANUNU (CMK) VE CEZA MUHAKEMESİNDE
UZLAŞTIRMA YÖNETMELİĞİ (CMUY) KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

*Ferda ESER**

ÖZET

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma, ülkemizde son yıllarda etkin bir kurum olarak Türk ceza adalet sisteminde yerini almıştır. Uzlaştırma, 2005 yılında 5237 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yerini almış, süreçte yapılan bazı değişikliklerin ardından en köklü değişiklik 6763 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* ile yapılmıştır. 6763 sayılı kanuna istinaden çıkarılan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (CMUY), bugün soruşturma ve kovuşturma aşamasında uzlaştırmanın tüm aktörleri açısından adeta rehber niteliğindedir. Bu çalışmamızda, onarıcı adalet anlayışının gelişimiyle ortaya çıkan uzlaştırmada önemli bir süreç olan uzlaştırma müzakereleri, Ceza Muhakemesi Kanunu ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde yer alan hükümler kapsamında değerlendirilecektir.

Öncelikle, müzakereler hakkında net olarak belirlenen, örneğin müzakerelerin gizliliği, uzlaştırma müzakerelerine katılacak kişiler, uzlaştırmacının müzakereleri yöneten kişi olması, tarafların özgür iradeleri gibi konular ele alınacaktır. Ardından yine CMK ve CMUY' de düzenlenen ancak uzlaştırmacılar ile uzlaştırmanın taraflarının özgür iradelerine göre uygulamada farklılık gösteren müzakere konuları incelenecektir. Bu konulara örnek olarak, uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler, müzakerelerinin taraflarla birlikte veya ayrı ayrı yapılması, müzakere sayısı, müzakere süresi, online müzakere gibi konular açıklanacaktır. CMK ve CMUY

* Uzlaştırmacı EĞitmeni, Baőkent Üniversitesi EĞitim ve Danışmanlık Hizmetleri Merkezi, ferdaeser2021@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6808-6635.

kapsamında uzlaştırma müzakereleri değerlendirilirken, uzlaştırma kurumunun başarısındaki rolü ile uzlaştırmanın etkinliğinin artırılmasına yönelik olarak görüş ve düşünceler aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzlaştırma Müzakereleri, Uzlaştırma Yapılacak Yerler, Müzakere Sayısı, Ayrı Ayrı Müzakere, Online Müzakere, İrade Serbestisi

RECONCILIATION NEGOTIATIONS EVALUATION WITHIN THE SCOPE OF CRIMINAL PROCEDURAL LAW(CPL) AND THE REGULATION ON CONCILIATION IN CRIMINAL PROCEDURE (RCCP)

ABSTRACT

In recent years, the alternative dispute resolution method of Conciliation has taken its place in the Turkish criminal justice system as an effective institution. Conciliation took its place in Criminal Procedure Law (CPL) N. 5237 in 2005, and after certain procedural changes, the most fundamental change to it was made with Law N. 6763 on Amendments to the Criminal Procedure and Some Laws. The Regulation on Conciliation in Criminal Procedure (RCCP) enacted pursuant to Law No. 6763 serves as a guide for all mediation actors in the investigation and prosecution phases. In this study, we will evaluate the process of conciliation negotiations, which serves as a key process in reconciliation that emerged with the development of “restorative judgment understanding” in the scope of the provisions of the Criminal Procedure Law and the Regulation on Conciliation in Criminal Procedure

First, we will examine the clearly defined issues relating to the negotiations, such as negotiation confidentiality, the makeup of the negotiation participants, the leading role of the conciliator in the negotiations, and the free will of the negotiation parties. Then we will examine the provisions laid out in the CPL and RCCP, which can be applied flexibly based on the assent of the conciliators and conciliation parties. Such provisions include the negotiation locations, whether negotiations are made with the presence of all parties or as separate negotiations, number of negotiations, the length of negotiations, and online negotiations.

While evaluating conciliation negotiations within the scope of CPL and RCCP, we will be presenting thoughts on the success of the negotiation process on the conciliation process and suggestions for increasing the effectiveness of the conciliation process.

Keywords: Conciliation Negotiations, Locations Of Negotiation, Negotiations Numbers Are Based On Needs, Individual Negotiations, Online Negotiations, Freedom Of Will

GİRİŞ

Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nin (CMUY) farklı hükümlerinde uzlaştırma müzakereleri düzenlenmiştir. Bu çalışmada, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin gelişimiyle son yıllarda ülkemizde de etkin bir şekilde uygulanan uzlaştırma kurumunda çok önemli bir süreç olan uzlaştırma müzakereleri, müzakerede iletişim ve müzakere, iletişim yöntemleri konuları dışında CMK ve CMUY hükümleri açısından değerlendirilecektir. Uzlaştırma müzakereleri; Kanun (CMK) ve Yönetmelikte (CMUY) yer alan hükümler kapsamında incelenirken iki perspektiften bakılacaktır.

Birinci olarak CMK ve CMUY' de yer alan ve müzakereler hakkında net olarak belirlenen hükümler incelenecektir.

Net olarak düzenlenen hükümlere baktığımızda gerek uzlaştırmacılar gerekse de uzlaştırmanın tarafları açısından bazı konuların tartışmaya meydan vermeden, yeknesak uygulamayı sağlayacak bir şekilde hüküm altına alındığı görülmektedir. Örneğin;

- Müzakerelerin gizliliği,
- Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler,
- Tarafların özgür iradesi, müzakerelerden imtina,
- Uzlaştırmacının müzakereleri yöneten kişi olmak üzere bazı konular net bir şekilde düzenlenmiştir.

İkinci olarak ise yine CMK ve CMUY' de yer alan ancak uzlaştırmacılara, taraflara ve de kanuni temsilcilerine irade serbestisi ile uzlaştırma müzakerelerinde farklı uygulama imkânı veren düzenlemeler değerlendirilecektir.

Bu başlık altında ise örneğin;

- Müzakerelerin başlama zamanı,
- Müzakerelerin yapılacakları yerler,
- Müzakere sayısı -süresi
- Tarafların birlikte veya ayrı ayrı toplantılar ile uzlaşması gibi uygulamada farklılık gösteren konular incelenecektir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde onarıcı adalet ve uzlaştırma kurumu hakkında genel olarak bilgi verilerek, uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarının tanımları yapılmıştır. İkinci bölümde ise müzakere ve uzlaştırma müzakereleri konularında yine genel bilgilerin yanı sıra konumuz olan CMK ve CMUY kapsamında uzlaştırma müzakerelerinin değerlendirilmesi de detaylı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Konumuz açısından Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Daire Bařkanlıęının¹ çalışmalarına ara ara yer verecek olmamızın nedeni de uzlaştırmacıların uzlaştırma müzakerelerini yöneten kişi olması, uzlaştırmacıların temel eğitimleri, yenileme eğitimleri ve sicillerinin Daire Başkanlığı tarafından düzenlenmesindedir. Başkanlığın özellikle CMUY ile ilk defa düzenlenen, uzlaştırmacıların etik ilkelere uygun, tarafların haklarını koruyacak şekilde müzakereleri ve genel olarak da uzlaştırma sürecini yürütmelerine yönelik eğitim, seminer ve farklı kurumlarla iş birliği çalışmalarını, uzlaştırmanın kurumsallaşması ve de uzlaştırmacıların tarafsız, etik ve uzlaştırma ilkelerine uygun olarak görev yapmalarının sağlanmasıya yönelik de olumlu ve takdire değer kurumsal çalışmalar ile karşılaşılmaktadır.

Bu çalışmada uzlaştırma müzakereleri sırasında karşılaşılan farklı yaklaşımlara ilişkin görüş ve öneriler sunulurken, uzlaştırmacılarımıza ve uzlaştırmanın taraflarına yönelik olarak da çalışmanın yararlı olması amaç edinilmiştir.

¹ Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı bu çalışmada ‘‘Başkanlık’’ olarak anılacaktır.

I. ONARICI ADALET VE UZLAŖTIRMA

A. ONARICI ADALET

Onarıcı adalet, cezalandırıcı adaletten farklı olarak suçtan zarar gören birey üzerine odaklanır ve mağdura failin eyleminin kendi üzerindeki sonuçlarını ve bu sonuçların oluşturduğu duyguları ifade etme olanağı sunar. Başka bir deyişle onarıcı adaletin amacı, mağdurun ve toplumun suç nedeniyle uğradığı haksızlığın ve zararın giderilmesi ve bunun yanında failin hayatının sonraki döneminde hukuka uygun bir biçimde yaşayabilmesi için onarılması olarak ifade edilebilmektedir².

Klasik ceza hukuku sisteminde suç işleyen faile ceza kanunlarının öngördüğü yaptırımların uygulanmasıyla yetiniliyor, suçun işlenmesi suretiyle mağdur edilen kişilerin haklarının korunması ikinci planda tutuluyordu. Günümüz ceza adalet sisteminde, Anglo -Amerikan hukuk sisteminin ürettiği onarıcı adalet anlayışının etkisiyle suça karşı sadece ceza yaptırımı yeterli görülmemekte, suçun mağdura verdiği zararların giderilmesi, suçun mağdurda oluşturduğu hasarın onarılması da ceza hukukunun başlıca amaçları arasında kabul edilmektedir. Bugün, artık, ceza hukukunun günümüzde geçerli olan özel fonksiyonu olan uzlaştıracı anlayışı benimsenmiştir. Mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi failin lehine olan birçok müesseseden yararlanabilmesinin koşulu haline gelmiş bulunmaktadır. “Onarıcı adalet anlayışının” ceza hukukuna kazandırdığı kurumlardan birisi de uzlaştırmadır. Kanun koyucu izlediği suç, ceza ve ceza muhakemesi siyaseti gereğince önce bazı uyuşmazlıkları alternatif yöntemlerle çözmeyi benimsemiştir. Bu çerçevede hukuk sistemlerinde bir onarıcı adalet yöntemi olarak uzlaştırma karşımıza çıkmaktadır. Uzlaştırma kurumu, ceza adalet sistemimize onarıcı adalet anlayışı çerçevesinde girmiş yeni bir ceza muhakemesi işlemidir. Yeni Türk Ceza Adalet Sisteminde, onarıcı adalet ulaşılması gereken önemli hedeflerden birisidir. Bu sebeple kabul edilen yeni müesseselerden en önemlisi uzlaştırma olup, 5271 sayılı CMK’nın 253 ve 254. maddelerinde düzenlenmiştir³.

² **Değirmenci, Olgun:** Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Mayıs 2021, s. 67.

³ **Demirbaş Timur:** Ceza Hukuku Genel Hükümler, 16. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara,2021,s.711; **Koca, Mahmut/ Üzülmez, İlhan:** Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s.785;

Birleşmiş Milletler Çalışma Topluluğu'nun yaptığı ortak tanıma göre onarıcı adalet; *“işlenmiş bir suçtan etkilenen tarafların tümünü, suçun ortaya çıkardığı zararlı sonuçları ve suçun geleceğe yönelik etkilerini nasıl giderecekleri konusundaki meseleyi toplu olarak çözmeleri için, bir araya getiren bir süreçtir. Onarıcı adalet anlayışının amacı, mümkün olduğu ölçüde, zararın tazmin veya telafisi veya suçun neden olduğu zararın veya yaralanmanın giderilmesidir”*⁴ şeklindedir.

Ceza hukuku anlayışında ve mağdurun korunması konusundaki gelişmeler sonucunda fail ile mağdur ve yargılama makamları iş birliği yaparak uzlaştırma ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları hukuk sistemlerine girmiştir. Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarında genel olarak mağdurun suçtan dolayı uğradığı zararın giderilmesi üzerinde durulmuştur⁵.

Değirmenci, s.84-85; **Arslan, Çetin**: Uzlaştırmanın Genel Şartları (Editör: Orhan Cüni/Merve Özcan/Olgun Değirmenci/Çetin Arslan), Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi, Ankara, Nisan 2021, s.43; **Çetintürk, Ekrem**: Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma,1.Baskı,Adalet Yayınevi, Ankara,s.9; **Dursun, Selman**: Avrupa Konseyi'nin Uzlaştırmaya Dair Tavsiye Kararları ve Türk Uzlaştırma Düzenlemeleri, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, 18-20 Mayıs 2017 Rize, Ankara, 2018, s.53;**Yurtcan, Erdener**: Ceza Yargılaması Hukuku, 16.Baskı,Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.203.**Çetintürk, Ekrem**: Onarıcı Adalet Anlayışı Ve Uzlaştırma Kurumunun Türk Ceza Adalet Sisteminde Algılanışı, C.4, S.9, Nisan 2009, Ceza Hukuku Dergisi, ss. 191-245, s. 195, (<https://www.jurix.com.tr/article/2919>), Erişim Tarihi:22.01.2023.

Yargıtay 2. C.D.,08.12.2020 tarih, Es. 2020/ 9509, K.2020/ 14816 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>), Erişim Tarihi: 23.01.2023. **Eriş Uğur**: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma ve Uzlaştırma Eğitimi, TBB Dergisi Y.31.S.137 Temmuz Ağustos 2018, s.245.

⁴ (https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf)

Erişim Tarihi:23.01.2023, s. 4.

⁵ **Gökcan, Hasan Tahsin/ Kaymaz, Seydi**: Uzlaşma ve Ön ödeme, Ankara, 2007, s.46. **Özbek, Mustafa S .:** Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin, Ankara, 2013, s.994. **Özbek, Mustafa S.:** “Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması” Kazancı Hukuk Dergisi 2010/1, s. 130. s.294-295. **Şentürk, Candide**: Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 6; (https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ERttFODo3_xAJQChUvjl6A&no=KeVsxzHWvuAXfp1YDljBKw), Erişim Tarihi:23.01.2023.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan uzlaştırma, onarıcı adalet yaklaşımını, tarafların masumiyet karinesini, özgür iradelerini esas alarak son yıllarda ülkemizde hak arama özgürlüğünde taraflara değer verildiğini hissettiren, düşüncelerini, onarılmalarını ve de zararlarını giderebilmelerini sağlayan, kısa sürede çözüm sunan sonuç odaklı bir ceza muhakemesi kurumudur. Başka bir deyişle, onarıcı adaletin amacı, mağdurun ve toplumun suç nedeniyle uğradığı haksızlığın ve zararın giderilmesi ve bunun yanında failin hayatının sonraki döneminde hukuka uygun bir biçimde yaşayabilmesi için onarılması olarak ifade edilebilmektedir.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri (ADR: Alternatives Disputes Resolutions) olarak öğretide farklı görüşler olsa da, yapılan çalışmalardan genel olarak arabuluculuk- uzlaştırma ve tahkim olarak 3 başlıkta sayılmaktadır. En son olarak, 2021 yılında hayata geçirilen; Adalet Bakanlığı ve Avrupa Birliği-Avrupa Konseyi ortaklı “*Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Geliştirilmesi Projesi*” kapsamında yapılan faaliyetlerin; arabuluculuk- uzlaştırma ve tahkim olarak ayrıma tabi tutulduğunu görmekteyiz ⁶. Dolayısıyla uzlaştırma, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olarak son yıllarda öğretide yerini almaktadır.

Onarıcı adalet ile uzlaştırma eşdeğer kavramlar değildir. Uzlaştırma, onarıcı adalet yöntemlerinden biridir. Ceza hukukunun günümüzde geçerli olan özel fonksiyonu uzlaştırıcı anlayışı benimsemiştir.⁷ Onarıcı adalet, genel olarak cezalandırıcı adaletin zıt kutbunda bulunmaz.

⁶ **Arslan, Çetin:** Uzlaştırmanın Genel Şartları (Editör: Orhan Cüni/Merve Özcan/Olgun Değirmenci /Çetin Arslan), Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi, Ankara, Nisan 2021, s.43; **Değirmenci, Olgun,** s.68;

(<https://www.coe.int/tr/web/ankara/promoting-alternative-dispute-resolution-adr-in-turkey>)

Erişim Tarihi: 19.12.2022. Türkiye’de Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının Geliştirilmesi Projesi Adalet Bakanlığı- Avrupa Konseyi Ortak Projesi- Modül 1, Onarıcı Adalet-Ana İlkeler Eğitici Rehberi, s.35; **Yurtcan, Erdener:** s.203.

⁷ **Değirmenci,** s.57; **Demirbaş:** s.606; **Özbek Mustafa S.:** Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları AÜHFD, 56/4, 2007, ss.123-205,s.134;Adalet

Suçun önlenmesi bakımından her iki adalet yöntemi birlikte çalışabilmektedir. Onarıcı adalet, ceza adalet sisteminde karşılaşılan her sorun için uygulanabilecek deva bir yöntem olmadığı gibi mevcut ceza adalet sisteminin yerini de almak istemez.

2005 yılında mevzuata ilk girdiği dönemde, onarıcı adalet Türkiye’de yaygın olarak bilinen bir adalet yaklaşımı değildi. Fakat, ilgili kanunun madde gerekçelerine bakıldığında, bu mekanizmanın Türkiye’deki ceza adalet sistemine getirilirken, yasa koyucunun uzlaşmanın arkasında yatan onarıcı adalet çerçevesinin ve amacının bilincinde olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır⁸.

Uzlaştırma kurumu, suça karşı bir tepki olan ceza adaleti sisteminin içinde cezalandırıcı adaletin, toplumsal düzeni sağlama ve failin ıslahı noktasında yetersiz kalması ve mevcut sistemin mağdurun zararlarını tatmin bakımından istenileni vermemesinden doğan arayışların sonucu olarak, yeniden keşfedilen onarıcı adalet içerisinde ele alınmalıdır⁹.

Onarıcı adalet kullandığı terminoloji ile de cezalandırıcı adaletten farklılaşmaktadır. Onarıcı adalette, haksızlığı gerçekleştiren ve haksızlığa uğrayan, cezalandırıcı adalette olduğu gibi fail veya mağdur olarak değil- taraflar- olarak isimlendirilerek, kendilerine ait uyuşmazlığın çözümüne katılmaktadırlar¹⁰. Bu çalışmada, uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek şüpheli-sanık/ mağdur- suçtan zarar gören kişiler kavramlarının yerine taraflar kavramını kullanılacaktır.

Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Kazancı Hukuk Dergisi 2010/1. **Ünver, Yener /Hakeri, Hakan:** Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022,s.721;Yargıtay 2.CD. 08.12.2020 Tarih ve E.2020/ 9509, K. 2020/ 14816. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>), Erişim Tarihi:17.12.2022.

⁸**Akdeniz, Galma:** Onarıcı Adalet Yaklaşımı Ve Kavramsal Temelleri, YÜHFD, C.XVI, S. 2019/1,ss.215-234,s. 2.

⁹ **Çiftçioğlu, Cengiz Topel:** Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme, Fasikül, S.66, Mayıs 2015, s.39.

¹⁰ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, s. 17.

B. UZLAŞTIRMA

1. Kanuni Dayanak

Uzlaştırma, Türk ceza adalet sisteminde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan düzenlemeler neticesinde Ceza Muhakemesi Kanununun¹¹ 253.maddesi ile düzenlenmiştir.

Uzlaştırma, tüm suçlar için başvurulabilecek bir kurum olarak düzenlenmemiş olup, esasen buna da olanak bulunmamaktadır. Bir suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığı, hangi suçlarda uzlaşma girişiminde bulunulması gerektiği, CMK m.253' te belirtilmiştir. Buna göre, TCK'da yer alıp soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ve CMK m.253/1.b de tek tek sayılan suçlar¹² uzlaşma kapsamındadır. Şikâyete bağlı olan suçlar hariç olmak üzere, özel kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaşma yoluna gidilebilmesi için kanunda bu konuda açık hüküm bulunması gerekir¹³.

Uzlaştırma her ne kadar ceza hukuku ihtilâfının çözümünü kısmen ve adli bir kontrol mekanizması altında ceza hukuku dışındaki kişi ve kurumlarla ve usullerle çözümünü sağlamakta ise de maddede yapılan değişikliklerle hem özel hukuk hem de ceza hukuku ihtilâflarını çözen her iki hukuk dalına müşterek bir kurum haline getirilmiştir. CMK 253/19 gereğince, uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır¹⁴.

¹¹ Resmî Gazete Yayın Tarihi 17.12.2004 ve 25673 sayı CMK olarak anılacaktır.

¹² CMK m.253/1.b. 1.Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 96.madde 88) 2.Taksirle yaralama (madde 89) 3. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116) 4. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234) 5. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239)

¹³ **Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa, R./ Gezer, Özge Sırma / Saygılar Kırıt, Yasemin F. / Alan Akcan, Esra / Özyayın, Özdem / Tütüncü, Efser Erdem / Villemn, Altınok Derya / Tok, Mehmet Can:** Nazari Ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, (Editör: Bahri Öztürk), 15.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2021, s.60; **Özbek / Doğan/ Bacaksız**, s.861.

¹⁴ **Ünver/ Hakeri:** s.720.

Ceza adalet sistemi kavramı, son yıllarda ülkemizde yaygın olarak kullanılmaya başlanan bir kavram olup, içerik itibarıyla ceza ve ceza muhakemesi hukuku kavramlarından daha geniş bir çerçeveye sahiptir. Hukuk sözlüğüne göre ceza adalet sistemi, bir suçun işlenmesiyle başlayan, araştırma, soruşturma, itham, yargılama infaz ve infaz sonrası tedbirlere ilişkin süreçleri kapsayan, temel olarak kolluk, savcılık, mahkeme, denetimli serbestlik kurumu ve infaz kurumlarının rol aldığı bir sistemdir¹⁵.

Esas itibarı ile Anglo – Amerikan hukukuna özgü bir kurum olan ve Türk hukukunda CMK ile ilk kez düzenlenen uzlaştırma, soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı suçlar ile kanunda sayılan bazı suçlarda şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin belirli hususlar üzerinde anlaşması durumunda muhakemeye son verilmesini sağlayan bir ceza muhakemesi kurumudur. Onarıcı adalet ve yargının iş yükünün azaltılması araçlarından biri olan ve esas olarak soruşturma evresinde uygulanan uzlaştırma, uyuşmazlığın muhakeme dışı yollardan çözümlenerek muhakemenin sona ermesini sağlamaya yönelik bir kurumdur¹⁶.

Ceza davasının konusunu oluşturan bazı uyuşmazlıkların mahkemeye gitmeden fakat adalet sistemi içinde çözülmesi Türk Hukukunun birçok alanında kabul görmüş bir yöntemdir. Suç işleyenlere “*uygun oldukça*” ve “*ceza adaleti mekanizmasını halkın gözünden düşürmemesi*” ve “*kamu yararının ceza muhakemesini gerektirmemesi*” şartları ile ceza yerine ceza niteliğinde olmayan müeyyideler uygulanmasına uzlaştırma yani ceza yargılaması yolundan çıkarma denilmektedir. Bu kavram, sanığın veya şüphelinin sosyal, politik, kültürel, ekonomik ve kanuni kavram ve geleneklere uygun düşmek şartı ile ceza adaleti mekanizmasına girmemesini ve ceza - dışı çarelere başvurulmasını ifade etmektedir. Uzlaştırma ile failin işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olacaktır¹⁷.

¹⁵ **Yavuz, Hakan A.:** Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, “*Ceza Adalet Politikası Bağlamında Alternatif Çözüm Yöntemleri*”, Deniz Ofset, Ankara, 2018, s. 225-226.

¹⁶ **Şahin, Cumhur / Göktürk, Neslihan:** Ceza Muhakemesi Hukuku, II, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s. 212.

¹⁷ **Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe:** Ceza Muhakemesi Hukuku, 10 Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s.869.

2. Uzlaşma-Uzlaştırma

a. Uzlaşma-Uzlaştırma Kavram Farklılıkları

Uzlaştırma ve uzlaşma kavramları uygulamada ve öğretilerde bazen birbirinin yerine kullanılan kavramlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Uzlaşma ve uzlaştırma kavramları birbirinden farklı kavramlar olup, uzlaştırma kavramı, bir süreci ifade ederken uzlaşma, bu süreç neticesinde ortaya çıkan bir sonucu ifade etmektedir. Uzlaşma, taraflar arasındaki uzlaştırma faaliyeti neticesinde, taraflar arasında meydana gelen uzlaşmayı ifade eder¹⁸.

Uzlaştırma,¹⁹ görevlendirilen uzlaştırmacı aracılığıyla yürütülen bir süreçtir. Uzlaşmada ise uzlaştırmacı yoktur ve burada tarafların uzlaşma belgesi²⁰ ile kendi aralarında anlaşmaları söz konusudur. Uygulamada her ne kadar uzlaştırma kavramı yerine uzlaşma kavramı da kullanılıyor olsa da iki kavram birbirinden farklı kavramlardır.

Yönetmeliğin uzlaştırma ve uzlaşma kavramlarının anlam farkını ortaya koyacak şekilde tanımlaması karşısında, öğretilerde uzlaştırmayı, uzlaşmanın bir şekli olarak değerlendiren görüşlere de rastlanılmaktadır. Bu görüşe göre; uzlaştırmacının CMK m.253' de uzlaştırma kavramı başlığı altında yasal olarak düzenlenmesi hatalı olmuştur. CMK m.253 başlığı uzlaşma şeklinde olmalıdır. Ceza uyumsuzluğunu muhakeme dışı yollarla çözerek muhakemeye son vermeye ilişkin kurumları, uzlaşma üst kavramı altında toplamak mümkündür²¹. CMK ve CMUY'de uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarını farklı anlamlarda kullanılmakta olduğuna rastlanılmaktadır. Örneğin, uzlaşma teklifi ve uzlaşma belgesi kavramlarında uzlaşma kavramı tercih edilmiştir. Konumuz açısından genel

¹⁸ **Yerdelen Erdal/ Özbek Mustafa S.**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018; (<https://kelimeler.gen.tr/uzlasma-nedir-ne-demek-315515>), Erişim Tarihi:10.12.2022, s. 112.

²⁰ CMUY m.4/1.n: Uzlaşma belgesi: “*Uzlaştırmacı görevlendirilmeden önce veya uzlaşma teklifinin reddedilmesinden sonra tarafların uzlaşmaları sonucunda aralarında düzenlemiş oldukları belge.*”

²¹ **Şahin, Cumhuriyet**: Ceza Muhakemesinde Uzlaşma, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, VI.1-2 (1998) Süleyman Arslan'a Armağan, 221-297, s. 229; **Centel, Nur/Zafer, Hamide**: Ceza Muhakemesi Hukuku, 21.Bası, Beta, İstanbul, 2022, s.570, 581.

değerlendirmekte yapılacak olup Ceza Muhakemesi Uzlaştırma Yönetmeliği (CMUY) ile ²² yapılan tanımlara baktığımızda *uzlaşma* ve *uzlaştırma* kavramlarının anlam farklılığı ortaya konularak tanımlarının yapıldığı anlaşıldığı değerlendirilmektedir.

b. Uzlaşma-Uzlaştırma Tanımı

Alternatif bir uyuşmazlık çözüm yolu olan uzlaştırma hem mağdurun ve hem de failin çözüm sürecine etkin biçimde katıldığı ve bu süreçte söz sahibi olduğu bir yöntem olması nedeniyle, ceza adalet sistemine hizmet eden bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır²³.

Uzlaştırma, fail ve mağdurun karşılıklı kabul edilebilir bir çözüm bulmalarını amaçlayan bir diyalog süreci, modern bir ceza muhakemesi anlayışıdır. Burada önemle belirtelim ki, uzlaştırma kurumu sadece sanık lehine kabul edilmiş ve düzenlenmiş bir kurum olmayıp, mağdurun da haklarının korunması ve mağduriyetinin giderilmesine hizmet eden ve bunu bizatihi hedefleyen hükümlerle birlikte düzenlenmiştir. Öğretide uzlaştırma; bir yandan mağdurun korunmasına, diğer yandan muhakemenin olabildiğince erken bir aşamasında uyuşmazlığı sona erdirerek yargının iş yükünün hafifletilmesine, yasada gösterilen suçlarda tarafların olayla ilgisi olmayan üçüncü bir kişi önünde iradelerine uygun bir anlaşma yaparak ceza uyuşmazlığını gidermelerine diğer taraftan muhakemenin hızlı bir şekilde sonuçlanmasına, iş yükünün hafifletilmesine ve insanların barıştırılması suretiyle daha kalıcı sosyal bir barışın sağlanmasına hizmet etmesi, dair tanımlamalar yapılmaktadır. Uzlaştırma ile failin işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek, suçun sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olacağı değerlendirilmektedir²⁴.

²² Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği, 05 Ağustos 2017 Tarih ve 30145 Sayılı Resmî Gazete ile yayımlanmıştır. Çalışmada “CMUY -Yönetmelik” olarak anılacaktır.

²³ **Erdem, Mustafa Ruhan/ Eser, Ferda/ Özşahinli, Pakize:** 100 Soruda Uzlaştırma, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.21.

²⁴**Centel, Nur/Zafer, Hamide:** Ceza Muhakemesi Hukuku, 21.Bası, Beta, İstanbul 2022, s.581; **Baytemir Kontacı, Burcu/Kılıç, Ali Şahin/ Kılıçparlar, Zeliha/Pancaroglu, Başar:** Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Hukuk Dizisi, (Editör: Cumhur Şahin/Neslihan Göktürk), 5.Baskı, Ankara 2022, s.52; **Erdem/ Eser/Özşahinli;** s. 406; **Ünver /**

CMK m.253 başlığı “uzlaştırma” olarak düzenlenmiştir. 05.08.2017 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliğinde uzlaştırma ve uzlaşma kavramlarının tanımı yapılarak kavramlar arasındaki fark ortaya konulmuştur.

CMUY’ de yapılan uzlaşma ve uzlaştırma tanımlarını inceleyecek olursak;

Uzlaşma: “Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmaları”,

Uzlaştırma: “Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaşılmaları suretiyle, uyuşmazlığın giderilmesi süreci” şeklinde tanımlanmıştır.

Soruşturma aşamasında ağırlıklı olsa da CMK’ da belirtilen durumlarda ve kovuşturma aşamasında da uygulanır. Uzlaştırma kapsamında yer alan suçlar CMK ’da sayılmıştır. TCK’ da yer alan bazı suçlar da uzlaştırma kapsamındadır. Ayrıca, özel kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için kanunda bu konuda açık hüküm bulunması gerekir. TCK ve diğer özel kanunlarda uzlaştırma kapsamında yer alan yaklaşık 105 suç vardır ²⁵.(Örnek olarak 2004 sayılı İcra İflas Kanunu -6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu,5941 sayılı Çek Kanunu sayılabilir.)

Uzlaşma, uyuşmazlığın taraflarına ve uzlaşmanın koşulları ile verilecek karar çeşitlerine göre farklı şekillerde isimlendirilmelidir. Bu isimlendirme, üst ve alt kavramlar arasında bağlantı, kurumların anlaşılması ve sistem içindeki yerlerinin tespiti bakımından önemlidir. Uzlaşmayı kural olarak, kamu davasının açılmasını engelleyen uzlaşma (kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile

Hakeri: s.713.**Yurtcan,** s. 203. **Kaymaz/ Gökcan,** s.57; **Çetintürk,** s.102; Yargıtay 15. C.D.,21.10.2020 tarih, Es. 2019/ 153, K.2020/ 10374. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>), Erişim Tarihi:12.12.2022.

²⁵ (<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/uzlastirma-kapsamina-giren-suc-listesi>), Erişim Tarihi:12.12.2022.

sonuçlanan uzlaşma) ve usulüne uygun olarak açılmış kamu davasının, tarafların iradelerine uygun biçimde çözümlenmesini sağlayan uzlaşma (cezada indirim veya ceza vermeme) şeklinde sınıflandırmak mümkündür. Kanunda “uzlaştırma” adı altında düzenlenen kurum uzlaşmanın sadece bir şeklidir. Bu kurumun, uzlaştırma başlığıyla düzenlenmesi hatalı olmuştur. Uzlaştırma kurumu “*fail- mağdur uzlaşması*” şeklinde adlandırılarak, üst kavram -alt kavram ilişkisi kurulabilirdi ²⁶şeklinde ifade edilmiştir.

Yazarın sınıflandırma önerisi çerçevesinde CMK ve CMUY’ de baktığımızda; soruşturma ve kovuşturma aşamasında uzlaştırmaya dair hükümler ²⁷düzenlenmiş olup, bu sınıflandırmanın ve devamında hükümlerin yeterli olduğunu değerlendirmekteyiz. Yine uzlaştırma başlığıyla düzenlenmesinin hatalı olduğu da kimi yazarlar tarafından belirtilmektedir. Yazarlara göre;

“Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden olan uzlaştırmada, mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanık arasında suçun işlenmesi sonucu ortaya çıkan uyuşmazlığın failin ceza alması dışında bir çözüm yolu bulunarak çözümlenme şeklidir. Uzlaştırma yolu ile taraflar cezai takibi sonlandırır, bunun yerine yapacakları bir anlaşma ile mağdur veya suçtan zarar göreni başka bir yol ile tatmin etmek amacı ile aralarında uzlaşırlar” ²⁸. Uzlaşma ve uzlaştırma kavramlarının öğretilerde farklı tanımları yapılmakta olup, CMUY’ de yapılan tanımlar ile uzlaşma ve uzlaştırma kavramları arasındaki ayırım olarak ortaya konularak, anlam farklılığının giderildiğini düşünmekteyiz.

Bize göre uzlaştırma, uzlaştırma kapsamındaki bir suç nedeniyle başlatılan ceza soruşturması veya kovuşturması sırasında, uzlaştırma bürosunda görevli C. Savcısının onayıyla görevlendirilen kişinin şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar göreni, hem kendi aralarında ve hem de toplumla barıştırmasını ve varsa mağdurun zararının giderilmesine, şüpheli veya sanığın da yargılamanın sonuçlarından kurtulmasına yönelik olarak anlaşmak için bir araya getirilmesi suretiyle uyuşmazlığın yargı dışı yolla çözümünü amaçlayan bir süreçtir. Onarıcı adalet

²⁶ Centel / Zafer s.581.

²⁷ CMUY m.44: “ Cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma ve kovuşturma evresinde yapılan uzlaştırma işlemleri için tek bir kayıt tutulur. ”

²⁸ Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, İkinci Baskı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayın -1, Ankara 2018, s.21, 22.

sisteminin en etkili kurumu olan uzlaştırma sayesinde, suçun toplumda meydana getirdiği bozulma ortadan kalkar ve toplumsal barış sağlanır. Uzlaşma ile amaçlanan en önemli unsur, zararın tazmin ve telafisi sağlanması ve suç nedeniyle ortaya çıkan zarar ve tehlikenin ortadan kaldırılmasıdır²⁹.

II. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ

A. MÜZAKERE

Müzakere kavramını literatürde farklı tanımları yapılsa da, günlük yaşamda duyduğumuzda müzakere denildiğinde çoğumuzun aklına olumlu bir hava, çatışmadan uzak, çözüm arayışına giden süreçte yapılan karşılıklı görüşmeler gelmektedir. Müzakere kavramı konusunda, sayısız eserler yazılmış ve son yıllarda özellikle alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yayılmasıyla uzlaştırma alanında da çok kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Bu bölümde, uzlaştırma müzakerelerinde yapılan müzakereyi vurgulayan, birkaç tanıma yer verilecektir.

Müzakere sözlük anlamı olarak; bir konuyla ilgili fikir alışverişinde bulunma, “oylaşma ” veya birbirinden birtakım şeyler elde etmek isteyen kişilerin, kurumların, devletlerin, diğer tarafı ikna etmek ve etkilemek suretiyle, kendi istekleri gibi düşüncelerini ve taleplerini kabul etmelerini sağlamaya odaklanan bilgi ve hüner sergiledikleri bir iletişim ve karar verme sürecidir³⁰. Müzakere terimi; fikir alışverişi ve görüşme sonucunda bir konunun çözülmesi anlamlarını taşımakta olup, Latince “ticaret yapmak ve iş yapmak anlamına gelen “negotiarı” kelimesinden türetilmiştir. Kendi istediğini, paylaşılan ve karşıt çıkarlarının olduğu diğer bir taraftan elde etmek ve uzlaşmaya-anlaşmaya varmak için karşılıklı iletişim süreci olarak tanımlanabilir³¹.

²⁹Erdem/Eser/Özşahinli s.526. Apaydın, Cengiz: Ceza Hukukunda Uzlaşma ve Uzlaştırmacılar İçin Ceza Hukuku 3.Baskı, Acar Matbaacılık, İstanbul, s.40.

³⁰ (<https://www.tdk.gov.tr/>), Erişim Tarihi:23.12.2022; (<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCzakere>), Erişim Tarihi:23.12.2022.

³¹ Sığrı Ünsal / Varoğlu A. Kadir: Müzakere Ve Arabuluculuk İş Yönetim, Diplomasi Ve Hukukta Uyuşmazlıklarına Çözümü, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013, s.27; (https://www.academia.edu/30784294/M%C3%BCzakere_ve_Arabuluculuk), Erişim Tarihi:11.12.2022.

Müzakere aşaması genel olarak dört evrede gerçekleştirilmektedir. Bunlar a.Hazırlık ve planlama aşaması b. Müzakereye giriş ve yürütme aşaması c. Sonuçlandırma ve anlaşma yapma aşaması d. Değerlendirme ve geribildirim aşamasıdır³².Taraflar arasındaki etkileşim sonucu, müzakereler ortaya çıkar. Müzakereleri bir oyun teorisi olarak görmek müzakerenin taraflarını da oyuncular olarak betimlemek doğru olacaktır³³.Uzlaştırma müzakerelerinde -uzlaştırma dosyasının tarafları- olarak tanımladığımız, farklı çıkarlara sahip kişiler vardır³⁴.

Müzakerenin amacı tarafların yükümlülüklerini yerine getirecek ve aynı tarafla gelecekte yeniden müzakere etme isteği yaratacak biçimde taleplerin karşılandığı bir anlaşmaya varmaktır, müzakerelerde taraflar arasındaki ilişkiler geliştirilmeli ve korunmalı ve müzakerelerin kazan-kazan ile sonuçlanması amaçlanmalıdır³⁵.

Uzlaştırma müzakerelerinde müzakereyi tanımlayan birbirinden farklı yazarlarımızın tanımları arasında, uzlaştırma sürecindeki şu tanımları konumuza daha uygun bir tanım olması açısından belirtmek isteriz. *“Müzakere, farklı çıkarlara sahip birden fazla insanın, kendi menfaatlerine uygun olacak şekilde bir anlaşmaya varabilme isteği ve ümidi içerisinde, belli stratejiler uygulayarak anlaşmaya varmaya çalıştıkları sürece verilen isimdir”*³⁶.

³² Sıgri, Ünsal: Müzakere, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018, s.83.

³³ Karabacak Hakan : Oyun Teorisi Destekli Müzakere Teknikleri,2.Baskı, Seçkin, Ankara, 2020, s.10, 12, 14.

³⁴ CMK.253/1:“ Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulur. CMUY m. 7/1 Uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için mağdur ya da suçtan zarar görenin gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olması gerekir.”

³⁵ Sıgri, Ünsal/Karabacak, Hakan : Arabulucu ve Uzlaştırımcı El Kitabı, Optimist Yayınları, İstanbul, 2019, s.48,49.

³⁶ Sıgri, s.27.

B. UZLAŞTIRMA MÜZAKERELERİ

Uzlaştırma³⁷ ve uzlaşma³⁸ kavramları CMUY’ de tanımlanmasına karşılık, uzlaştırma müzakerelerinin tanımı CMUY’ de yapılmamıştır. Tanımı yapılmamış olsa da “*Uzlaştırma müzakereleri*” Kanunda³⁹ ve Yönetmelikte⁴⁰ çok fazla sayıda hükümde yer almaktadır.

Uzlaştırma bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir ve tarafları- fail-mağdur- arasında bir uyuşmazlık konusu vardır. Uzlaştırma müzakerelerinde de bu uyuşmazlığın giderilmesi, çözülmesi amaçlanır. O halde uyuşmazlık nedir?

Uyuşmazlık bir veya daha fazla kişinin istekleri, çıkarları, değerleri, inançları, sınırlı bir kaynağın paylaşımındaki görüşleri veya ihtiyaçları farklı olduğunda veya çeliştiğinde ortaya anlaşmazlık çıkması veya gerginlik yaşanması durumudur⁴¹. “*Burada uyuşmazlık ile çatışma arasında farkın doğduğu görülmektedir. Nitekim çatışmanın tarafı olan kişinin karşı taraftan bu doğrultuda bir talepte bulunmaması halinde çatışma, uyuşmazlık boyutunda kalacaktır. Uyuşmazlığın çatışmaya dönüşmesi, karşı tarafa yapılacak talep sonucunda olacaktır ve bunun neticesinde anlaşmazlık hukukun ilgi alanına girecektir*”⁴².

³⁷ CMUY m. 4/1.k S:“ *Uzlaştırma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini,* ”

³⁸CMUY m. 4/1.j: “ *Uzlaşma: Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak anlaşmış olmalarını.* ”

³⁹ CMK m. 253/13:“*Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır.*”

⁴⁰ CMUY m. 2, m.4, /1, m.5/3, m.5/8, m. 6./1.a, m. 6./1.c, m.25/2, m.31 ve devamı pek çok maddede müzakere konusunda düzenlemeler yer almaktadır.

⁴¹ Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı, Türkiye’de Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı, Ankara, 2017, s.15.

⁴² **Değirmenci**, s. 27.

Uzlaştırma açısından müzakerelerde amaç failin eyleminin sonuçlarını anlamasının sağlanması, mağdurun da duygu ve düşüncelerini ifade etmesini sağlayarak onarılmasıdır. Uzlaştırma müzakerelerini CMK ve CMUY açısından değerlendirdiğimiz bu çalışmada farklı çıkarılara ve beklentilere sahip olan taraflar; mağdur (mağdurlar) ve faildir (failler). Uzlaştırma mağdur ve fail odaklı bir uyuşmazlık çözüm yöntemidir ve tarafların farklı çıkarları beklentileri olan taraflar uzlaştırmacı tarafından uzlaştırma müzakerelerine davet edilmekte ve uzlaştırma süreci devam etmektedir.

Uzlaştırmanın amacı, kural olarak, faillerin kendi fiillerinin sonuçlarını görerek bizzat anlamaları için, suçun faili ile mağduru arasında doğrudan iletişim kurulmasıdır. Bu tür toplantılar mağdurların, klasik yargı sisteminin üstesinden gelmekte zorlandığı zayıflık duygusunu yenmelerine yardımcı olur. Eğitimli ve gönüllü uzlaştırmacılar, tarafların anlaşmaya varmalarına yardım etmek suretiyle adalet sistemini, mücadelecı ve cezalandırıcı bir süreçten iş birliğine dayalı bir sürece dönüştürebilir. Uzlaşma, mağdurların ve faillerin, gerçek anlamda sorumluluklarını bilmeleri ve uzlaşmaları için neye ihtiyaç duyduklarını anlamalarını sağlar. Uzlaştırmada hem faillerin hem mağdurların topluma yeniden kazandırılarak, uğradıkları zararların giderildiğine inanılır. Uzlaştırmaya katılım her iki taraf için de tamamen gönüllüdür ve süreçte gizlilik ilkesi esastır⁴³.

Uzlaştırma müzakerelerinin tanımı CMK ve CMUY’ de yapılmamış olup, öğretide “*Uzlaştırma müzakereleri, suçtan doğan mağduriyetin, mağdurun uygun gördüğü bir şekilde şüpheli / sanık tarafından giderilmesine hizmet eden görüşme sürecidir*”⁴⁴ yer alan tanım, uzlaştırma müzakerelerinin bir süreç olduğunu ifade etmesi bakımından yerinde bir tanım olarak değerlendirilmektedir. Bu görüşme süreci; uzlaştırmacı dosyasını aldıktan sonra başlar ve uzlaştırma raporunu teslim etmesiyle sona eren bir dönemi kapsar. Dosyasını UYAP⁴⁵ Uzlaştırmacı Portal sisteminden alan uzlaştırmacı dosyasını inceler, müzakerelere hazırlanır ve

⁴³ Yargıtay 17. CD. 27.11.2017, E.2017/5072 ve K.2017/14611. (<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/OrtaDetay/hukuki-gorusler>)

⁴⁴ Erdem/ Eser/ Özşahinli, s. 153.

⁴⁵ UYAP: “*Adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemini,*”

tarafına uzlaşma teklifinde⁴⁶ bulunur. Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesinden sonra da uzlaştırmacı ile uzlaştırmaya konu dosyanın tarafları arasında uzlaştırma müzakereleri başlar.

Uzlaştırmacıya UYAP Uzlaştırmacı portalı üzerinden dosya dağıtımının ardından kendisine bilgi mesajı gönderilir, uzlaştırmacı tarafından dosyasında yer alan dosyanın taraflarına uzlaşma teklifi yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifi ile; şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene ya da yasal temsilcilerine, uzlaşmanın mahiyetini, uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuksal sonuçlarını anlatarak uzlaştırmayı isteyip istemediklerini sorar. Uzlaştırma sürecine başlanılabilmesi için uzlaşma teklifinde yer alan açıklamanın taraflara yapılması ve uzlaşma teklif formunun bizzat⁴⁷ taraflarca kabul edilmesi gerekir.

Uzlaşma teklifinin yapılması ile uzlaştırma müzakeresi birbirinden farklı kavramlar ve süreçlerdir. Özellikle belirtmek gerekir ki; uzlaşma teklifi- uzlaştırma müzakeresi değildir. Dolayısıyla uzlaşma teklifi taraflarca kabul edildikten sonra uzlaştırma müzakereleri başlar. Uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra müzakerelere başlamak müzakerelerin uzlaştırma ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Tarafların irade serbestisinde de detaylı olarak açıklandığı üzere, tarafların özgür iradesi esastır. Uzlaştırma müzakereleri sonrasında taraflar ile yürütülen müzakereler uzlaştırma ile sonuçlanmayabilir. Taraflar, uzlaştırma raporu, imzalanana dek taraflar uzlaşmaktan vazgeçebilirler.

⁴⁶ CMK ve CMUY de kavram ‘uzlaşma teklifi’ olarak yer aldığından bu çalışmada da uzlaşma teklifi kavramı tercih edilmiştir. Örnek CMK m.253/4 : ‘Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır. ’

⁴⁷CMUY m.29 : ‘Uzlaşma teklifi (1) Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. (2) Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir. ’

Uzlaştırmacılar, uzlaştırma müzakerelerinde gerek CMK gerekse de CMUY hükümleri gereği müzakerelerin hukuki niteliğine dair temel hukuki bilgiye sahiptirler. Ayrıca uzlaştırmacı olabilmek için aldıkları temel eğitimde ve uzlaştırmacı olduktan sonra da -en az 2 yılda bir- yenileme eğitimlerinde uzlaştırma ve müzakere alanındaki gelişmelere dair eğitimler almaya da devam etmektedirler. Yine uzlaştırmacılar güncel içtihat ve yargı kararlarına da UYAP portalından ulaşabilmektedirler. Dolayısıyla uzlaştırma müzakereleri, uzlaşma teklifin kabul edilmesi ile başlayan ve uzlaştırma raporunun taraflarca imzalanmasına dek geçen süreyi kapsayan bir süreçtir.

III. MÜZAKERELERİN CMK VE CMUY KAPSAMINDA DEğERLENDİRİLMESİ

A. MEVZUATTA YER ALAN AÇIK DÜZENLEMELER

1. Uzlaştırmacının Uzlaştırma Müzakerelerini Yöneten Kişi Olması

Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerini yöneten kişidir. CMUY’ de uzlaştırmacının tanımına baktığımızda uzlaştırmacının müzakereleri yöneten kişi olduğu açıkça düzenlenmiştir. Buna göre “*Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi*”, ifade eder şeklindedir.

Eğitim ve sınav sonucunda başarılı olan uzlaştırmacılar, uzlaştırmacı siciline kaydolurlar. Uzlaştırmacılar UYAP sisteminden uzlaştırma bürosunda dosyalar sırasıyla dağıtılır, uzlaştırmacının 24 saat içerisinde dosyasını uyap sisteminden kabul etmesiyle görevi başlar. Uzlaştırmacılar tarafından, taraflara uzlaştırma teklifi yapılmakta ve uzlaştırma müzakereleri yürütölmektedir.

Uzlaştırmacı olabilmek için başvuruda mezuniyete dair gerekli eğitim koşulu yine Yönetmelik m. 48/ 3.ç ile belirtilmiştir. Buna göre “*Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk faköltelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine*

programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak, temel 48 saatlik eğitimi almakta ardından yapılan yazılı sınavda başarılı olarak ⁴⁸ uzlaştırmacı olmak için gerekli diğer koşulları da taşıdığı takdirde uzlaştırmacı olmakta ve uzlaştırmacı siciline kayıtları yapılmaktadır.

Yönetmelik ile uzlaştırmacı olabilmek için gerekli eğitim sınav koşulu ile diğer koşullar net olarak açıklanmış olsa da uzlaştırmacılar birbirinden çok farklı eğitim ve mesleklerden gelmektedirler. (Örnek; avukat, mali müşavir, serbet çalışan, emekli, kamu yöneticisi, bankacı, öğretmen, esnaf, ev kadını vb.) Farklı meslek, sosyal ve kültürel ortamlardan gelen uzlaştırmacı adayları sicile kaydolduktan sonra artık uzlaştırmacı sıfatı ile görev almaktadırlar. İş ve sosyal yaşamda sahip oldukları sıfattan ayrı uzlaştırmacı kimliği ile müzakereleri yürütmektedirler. Taraflar ile ilk iletişim kurmak amacıyla yaptıkları telefon görüşmesinden itibaren uzlaştırma müzakerelerinde ve tüm uzlaştırma sürecinde sadece “uzlaştırmacı” sıfatını kullanmaktadırlar.

Uzlaştırmacı olmak için gerekli koşullara sahip adaylar ⁴⁹ Başkanlık tarafından eğitim izni verilen kuruluşlardan⁵⁰ temel eğitim ve yenileme eğitimi almaktadırlar. Temel eğitim sonrasında⁵¹ yazılı sınavda başarılı olarak ⁵² diğer şartları da taşıdığı takdirde, uzlaştırmacı siciline

⁴⁸ CMUYm.58/1: “Yazılı sınav, test yöntemi ile fizikî veya elektronik ortamda yapılır. (2) Bu sınav, Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı veya yükseköğretim kurumları arasından Bakanlıkça belirlenecek bir kuruluşa yaptırılabilir. CMUY m.59. Sınavda başarı koşulu Yazılı sınavda yüz tam puan üzerinden en az yetmiş puan alması koşuluyla en yüksek puan alan adaydan başlamak üzere sınav ilanında belirtilen uzlaştırmacı ihtiyaç sayısı kadar aday, sınavda başarılı sayılır. Başarılı sayılan en düşük puanlı adayla aynı puanı alan adaylar da başarılı sayılır”.

⁴⁹ CMUY m. 48/3.c:“Avukatlar yönünden baroya kayıtlı olmak.” CMUY 3.ç: “ Hukuk öğrenimi görmüş kişiler yönünden üniversitelerin hukuk fakültelerinden mezun olmak veya hukuk ya da hukuk bilgisine programlarında yeterince yer veren siyasal bilgiler, idari bilimler, iktisat, maliye alanlarında veya polis akademisinde en az dört yıllık yüksek öğrenim yapmış olmak. ”

CMUY m. 48/2.d:“Uzlaştırmacı eğitiminin tamamlandığını gösterir katılım belgesinin aslı veya onaylı örneği, eklenir.”

⁵⁰CMUY m. 4 /1.ç: “Eğitim kuruluşları listesi: Daire Başkanlığında tutulan uzlaştırma eğitimi verme izni alan eğitim kuruluşlarının kaydedildiği liste.”

⁵¹ CMUY m.48/ 3.f: “Uzlaştırmacı eğitimini tamamlamak ve yazılı sınavda başarılı olmak.”

⁵² CMUY m. 4 /1.a: “Yazılı sınav: Uzlaştırma eğitiminin bitiminde yapılan sınavı.”

kaydolmaktadırlar. Uzlaştırmacı siciline kaydolan uzlaştırmacılar görev yaptıkları sürede de etik ilkelere, görev ve sorumluluklarına uygun davranmak ve yenileme eğitimi almak zorundadırlar.

6763 sayılı Kanun'un getirdiği en önemli düzenleme kuşkusuz uzlaştırmacıların ciddi bir eğitime ve sınava tabi tutulmasıdır. Nitekim Avrupa Konseyi'nin R (99) 19 sayılı Uzlaşmaya İlişkin Tavsiye Kararı'nda belirtildiği üzere, “uzlaşma özel beceriler gerektirmekte ve resmen tanınmış bir eğitimi zorunlu kılmaktadır”⁵³ .

Eğitim konularına baktığımızda, hukuk, iletişim ve müzakere başlıklarında yeterli bir eğitime içeriğinin olduğunu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla uzlaştırmacı, iletişim ve müzakere alanında ekte ders içeriklerinde de görüldüğü üzere aldığı eğitimleri her uzlaştırma dosyasının tarafları ile yapacağı müzakerelerde o dosyanın dinamiklerine uygun bir şekilde uygulayacaktır. Nitekim uzlaştırmacının taraflarla müzakerelerde, taraflara yönelik esnek yaklaşılabilmesine olanak sağlayan düzenlemeye Yönetmeliğin temel ilkeler başlığında yer verilmiştir. “*şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.*” ilkesinde yer alan farklılıklara göre, uzlaştırmacının müzakereleri yürütmesinin olumlu olduğu değerlendirilmektedir.

Uzlaştırmacılara, hukuk, iletişim, müzakere ve müzakere- teknikleri konuları başta olmak üzere uzlaştırmacının uzlaştırma müzakerelerini yürütürken karşılaşabilecekleri sorunlarda müzakerelere dair çözüm yöntemleri başta olmak üzere eğitim verilmektedir. Uzlaştırmacı olarak konularında yeterli eğitim alan uzlaştırmacılar uzlaştırma müzakerelerinde müzakereleri yöneten, aktif konumda görev yapmaktadırlar. Bu kapsamda örneğin taraflardan birisi türkçe bilmiyorsa veya engelli ise, CMK'nın 202nci maddesi uyarınca uzlaştırma bürosundan tercüman görevlendirilmesini isteyecektir ⁵⁴.

⁵³ **Özbek, Mustafa Serdar:** Soruşturma Evresinde Uzlaştırma Usulü, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma El Kitabı (Adalet Bakanlığı 2018) s.68.

⁵⁴ CMUY m.5/4: “*şüpheli, sanık, mağdur, suçtan zarar gören veya bu kişilerin kanunî temsilcileri Türkçe bilmiyorsa veya engelli ise Kanununun 202'nci maddesi hükmü uygulanır.*”

Temel eğitimleri alan, etik ilkelere sahip ve uzlaştırmacı siciline kayıtlı olan uzlaştırmacılar müzakereleri yönetiyor olsa da uzlaştırmacının, uzlaştırma müzakerelerinde müzakere sürecini yönetmede, sergilediği yaklaşımlar farklı olabilmektedir. Bu farklılıklar uzlaştırmacının kişisel yaklaşımı, eğitimi, sosyokültürel durumu, iş yükü, özverisi gibi çok sayıda farklı etkenlerden kaynaklanabilmektedir. Dolayısıyla, uzlaştırmacıların, uzlaştırma müzakerelerinde sergiledikleri yaklaşımlar da farklı olabilmektedir. Elbette uzlaştırmacıların yetkinliklerinde sınavda başarılı olmalarının yanında kişisel olarak da ciddi özveri, emek ve sabır gerektiren hoşgörülü yaklaşımlara sahip olmalarının büyük önemi vardır.

2. Uzlaştırmacının Müzakerelerde Tarafsızlığı

Uzlaştırma kurumunun geldiği noktaya baktığımızda, uzlaştırmacının tarafsızlığını düzenleyen CMK ve CMUY⁵⁵ hükümlerinin gerek masumiyet karinesi açısından gerekse fail-mağdur konumunda olan taraflara uzlaştırmacının ön yargısız ve tarafsız yaklaşımı açısından yeterli düzenlemeler olduğunu öncelikle belirtmek isteriz.

Uzlaştırmacının taraflara uzlaştırma teklifini yapması ve tarafların da uzlaşmayı kabul etmeleri⁵⁶ üzerine uzlaştırma müzakereleri başlar. Konumuz uzlaştırma müzakereleri açısından tarafsızlığa baktığımızda, uzlaştırmacı tarafsızdır. Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara kendisinin tarafsızlığını açıklaması gereklidir. Dolayısıyla tarafsızlığın yasal düzenleme ile hüküm altına alınması uzlaştırma müzakerelerinin olumlu sonuçlanabilmesi açısından da önemlidir. Uzlaştırmacının tarafsızlığı müzakereler sırasında da devam edecektir. Nitekim

CMK m.202: “Tercüman bulundurulacak hâller (1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir.”

⁵⁵ CMUY m: “Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir.”

⁵⁶ Kanun mağdurların tamamının uzlaşma teklifini kabul etmesini- şüphelilerden ise kabul edenler ile uzlaştırmaya geçileceğini belirtmiştir -yani şüphelilerde mağdurlar gibi tamamının teklifi kabul etme zorunluluğunu aramamaktadır- CMK m.253/ 7: “Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir.”

CMUYm.6'da etik ilkeler başlığında bu husus “*Görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız ve tarafsız olarak yerine getirir, tarafların ortak yararlarını gözetir, tarafların müzakerelerde yeterli ve eşit fırsatlara sahip olmasına özen gösterir. Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir.*” şeklinde ifade edilmiştir.

3. Uzlaştırma Müzakerelerinde Eşitlik İlkesi

Uzlaştırma kurumuna bugün baktığımızda, uzlaştırmacının uzlaştırma müzakerelerinde gerek anayasanın⁵⁷ gerek TCK'nın eşitlik ilkesi gereğince taraflara eşitlik ilkesi gereği davrandığı görülmektedir. Bu konuda yasal düzenleme de çok açıktır⁵⁸.

Eşitlik ilkesi AY m.3 ve TCK m. 10'da düzenlenmiş olup bu düzenlemelere göre herkes, kanun önünde eşittir. Eşitlik ilkesinin bir gereği olarak taraflar yargılama sürecinin başından sonuna kadar hiçbir kısıtlama ve baskı altında kalmadan iddia ve savunmalarını ileri sürebilmelidirler. Bu kapsamda tarafların eşit şekilde yargılamaya katılımı ve delilleri inceleme imkânı sağlanmalıdır⁵⁹.

Uzlaştırmada yapılan son düzenlemeler öncesinde, failin suçu kabul etmesi halinde uzlaşma teklifi yapılmakta idi. Bugün yürürlükte bulunan yasal düzenlemelere baktığımızda, şüpheli ve sanık hakları ve masumiyet karinesi açısından yapıcı bir olumlu bir sürece dahil olarak uzlaşma teklifini kabul eden fail açısından uzlaşma teklifini kabul etmek suçu kabul etmek anlamına gelmemektedir.

⁵⁷ Anayasa m.10: “*Kanun önünde eşitlik. Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*”

⁵⁸ CMUY m.6.1/d: “*Görevini yerine getirirken taraflar arasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yapamaz, itibar ve güveni sarsıcı davranışlarda bulunamaz.*”

⁵⁹ Yerdelen, Erdal/Özbek, Mustafa S./Altuntaş, Şeyda/Boz, Burak/Erdem, Dilek Özge/Yılmaz, Berna Aysen: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 90.

4.Uzlaştırma Müzakerelerinde Tarafların Özgür İradesi

Uzlaştırma müzakerelerine başlayabilmek için uzlaşma teklifinin taraflarca kabul edilmiş olması gerekmektedir. Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmelerinin ardından uzlaştırmanın en önemli aşaması olarak da ifade edilen uzlaştırma müzakereleri başlayacaktır. Özellikle belirtmek gerekir ki; uzlaşma teklifini kabul eden taraf, müzakerelere katılmayabilir, her zaman vazgeçebilir. Bu konuda uzlaştırmacı, tarafa müzakereye katılması konusunda baskı yapamaz.

Taraflar uzlaşma teklifini kabul ettikten sonra uzlaştırma müzakerelerine katılmak isterlerse müzakereler başlamaktadır. Müzakerelere başlamak, sürecin uzlaştırma ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Taraf uzlaştırmacı ile müzakereyi kabul etmiş olabilir ancak müzakere sürecinde uzlaşmaktan vazgeçebilir, bu durumda müzakereler uzlaşmama ile sonuçlanabilir.

Uzlaştırmada özgür irade esastır ve uzlaştırma müzakerelerine başlamak, müzakerelerin uzlaştırma ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Uzlaştırma müzakerelerinde, mağdur veya suçtan zarar gören ile şüpheli veya sanık arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın bir çözüm yolu bulunarak çözümlenmesi amaçlanır. Bu bazen çözümsüzlük- uzlaşmama ile de sonuçlanabilir. CMUY temel ilkelerde de “*anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler*” özgür irade güvence altına alınmıştır⁶⁰. Tarafların özgür iradelerine dayanması ilkesi müzakere esnasında taraflara uzlaşmaları veya uzlaşmamaları konusunda baskı ve yönlendirme yapılmamasının yanı sıra müzakerelere katılmaya zorlanamamasını da kapsamına almaktadır⁶¹.

Uzlaştırmada hem failerin hem mağdurların topluma yeniden kazandırılarak, uğradıkları zararların giderildiğine inanılır. Uzlaşmaya katılım her iki taraf için de tamamen gönüllüdür ve süreçte gizlilik ilkesi esastır. Yine tarafların uzlaştırma müzakerelerinde özgür iradeleri ile

⁶⁰ CMUY m.5/1. *Uzlaştırma, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin özgür iradeleri ile kabul etmeleri ve karar vermeleri hâlinde gerçekleştirilir. Bu kişiler anlaşma yapılana kadar iradelerinden vazgeçebilirler.*

⁶¹ **Genç, Fatma Umay/ Yurtlu, Fatih / Kurt Kılıç, Elif / Kılıç, Burak:** Ceza Genel Hukuku Temel Hukuk Dizisi, (Editör: İzzet Özgenç/İlhan Üzülmöz), 5.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, s.144; **Özgenç, İzzet/ Üzülmöz, İlhan:** Ceza Genel Hukuku, 5.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022,s.144.

davranmaları esastır⁶².Taraf, uzlaşma teklifini kabul ettiğinde illaki sürecin uzlaştırma ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Taraflar uzlaştırma raporunu imzalayana dek her zaman uzlaşmaktan vazgeçebilirler.

5. Uzlaştırma Müzakerelerine Katılabilecek Kişiler

a. Yetişkinler ile Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler gerek CMK ve gerekse CMUY’ de sayılmıştır. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir⁶³. Gerçek kişilerin yanı sıra özel hukuk tüzel kişileri de uzlaştırma müzakerelerine kanuni temsilcileri aracılığıyla katılmaktadırlar.

Uzlaştırma müzakerelerine katılan kişiler yukarıda da belirttiğimiz üzere onarıcı adalet ilkeleriyle gelişen süreçte *“uzlaştırmanın tarafları- dosyanın tarafları”* şeklinde anılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da uzlaştırma müzakerelerine katılabilecek kişiler, uzlaştırmanın tarafları olarak belirtilmektedir. Uzlaştırmacı, müzakerelere kanunda sayılan ilgili kişiler dışındakileri - karşı tarafın rızası olsa dahi kabul etmemelidir. Taraflara Yönetmeliğin ilgili hükmü⁶⁴ hatırlatılmalı, ısrar etmeleri halinde uzlaştırmanın gizliliği ve uzlaştırma müzakerelerini yöneten kişi olması nedeniyle müzakereyi sonlandırmasını önermekteyiz.

Tarafların tüm yakınlarını ortak müzakereye dahil etmemesi için uzlaştırıcının gayretine ihtiyaç vardır. Taraflardan birinin aleyhine olacak şekilde sayısal üstünlüğün baskı aracı olarak

⁶² Yargıtay 17. Ceza Dairesinin 27/11/2017 tarihli ve Es. 2017/5072 K. 2017/14611 (<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/OrtaDetay/hukuki-gorusler>), Erişim Tarihi:12.12.2022.

⁶³CMK m.253/13: *“Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır”*

⁶⁴ CMUY m.31 /2: *“Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir.”*

kullanılmaması için uzlaştırıcı azami gayret göstermelidir⁶⁵. Bu yaklaşımın ortaya koyduğu –baskı aracı-oluşabilmesi kaygısına katılarak, Yönetmeliğin uzlaştırmaya katılabilecek kişileri sayma yöntemi ile sınırlı sayıda belirlemesinin gerek uzlaştırmada gizlilik gerekse de müzakerelerin taraflar arasında yürütülmesinin sağlanması ve de uzlaştırmanın baskı altında olmadan gerçekleşmesi bakımından çok yerinde bir düzenleme olduğunu değerlendirilmektedir.

b. Mağdur Ve Suça Sürüklenen Çocuklar ile Uzlaştırma Müzakereleri

Suça sürüklenen çocuklar bakımından gerek soruşturma gerekse de kovuşturma aşamasında CMK m.253/1. c’ de yer aldığı üzere “*Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar*” uzlaştırma kapsamındadır. Bu hükme istinaden Suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara baktığımızda; hakaret, kasten yaralama bilişim sistemine girme suçları başta olmak üzere bugün itibariyle kırk dokuz farklı suçun uzlaştırma kapsamında⁶⁶ olduğu görülmektedir.

TCK 6. madde çocuk kavramını tanımlamıştır. Buna göre “*henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” çocuk olarak kabul edilmektedir. Maddenin gerekçesinde çocuk tanımının Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin hükümleri göz önünde bulundurularak yapıldığı belirtilmektedir.⁶⁷ 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)’ da çocuğu “*Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlamıştır.

Konumuz açısından çocuklarda müzakere bakımından özellikle vurgulamak isteriz ki; dosyada bir suçun tarafı olan çocuklar fail-şüpheli-sanık olarak nitelendirilmemekte “*Suça sürüklenen çocuk*” ve “*mağdur çocuk*” olarak ifade edilmektedir. Çocuk Koruma Kanunu, suça

⁶⁵ **Bal,Süleyman/Erkuş, Adnan** : Ceza Uygulamalarında Uzlaştırıcılık: Hukuki ve Psikolojik Temelleri ile Süreçleri El Kitabı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2013, s. 49-50.

⁶⁶ (<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/12082022134715UZLA%C5%9ETIRMA%20KAPSAMINA%20G%C4%B0REN%20SU%C3%87%20L%C4%B0STES%C4%B0%2012082022.pdf>)

⁶⁷ **Dönmez, Burcu** : Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları, Seçkin, Yayıncılık Ankara 2020, s. 36.

sürüklenen çocuğu (SSÇ) “*Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu*” olarak tanımlamıştır.

Ceza sorumluluğunun yetişkinlerden farklı belirlenmesi, kendilerine özgü tedbir ve yaptırımları içermesi, amaçlarının yetişkinlerden farklılık göstermesi ve en önemlisi de çocuğun üstün yararı gibi bir ideadan hareket etmesinden dolayı çocuk ceza muhakemesi ile onarıcı adalet yöntemi olarak uzlaştırma, bir arada bulunması gereken iki kavramdır⁶⁸.

Çocuğu suça iten nedenler çocuğun fiziki ve sosyal çevresi, ailesi veya eğitim durumu gibi farklılık gösterebilmekte ve çocuğun iradi olarak suç işlediği değil, suç işlemeye yönlendirildiği kabul edilmektedir. Çocuk, bulunduğu ortamda neyin yanlış olduğunu öğrenememiş olmasından ya da bulunduğu ortamın kendisini suça yönlendirmiş olması nedenleriyle suçu sürüklenmiştir. Bu sebeple suça sürüklenen çocuk aynı zamanda mağdur olarak da görülmektedir⁶⁹.

Çocukların taraf olduğu suçlarda ssç bakımından eyleminin mağdur üzerindeki etkilerini anlaması, mağdur çocuk bakımından da onarılması varsa zararının giderilmesi başta olmak üzere uzlaştırmanın faydalarının etkin ve yüz yüze bir müzakere ile elde edilebileceği açıktır. Bu nedenle çocukların kanuni temsilcileri ile müzakerelere katılmaları önemlidir⁷⁰.

Uzlaştırmanın çocuklar bakımından uygulanmasının gerek çocuğun kazanılması gerekse de toplumda yararlı bir birey olarak hayatını sürdürmesi için çocuğu kazanmaya yönelik bir süreç olduğu değerlendirilmektedir. Bazen çocuğun bir anda arkadaşına yönelik olarak gerçekleştirdiği -şaka amaçlı davranışını-sonuçlarını düşünmeden ya da suç olarak nitelendirildiğini bilmeden

⁶⁸ **Kontacı Baytemir, Burcu:** Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı Yararlar Arasında Bir Denge Arayışı, AÜHFD, 69(4) 2020, s.1707.

⁶⁹ **Afşin, Rabia / Öğretir Özçelik, Ayşe Dilek:** Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.17(66), 2018, s.385 (<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/455306>), Erişim Tarihi: 22.01.2023.

⁷⁰ **Değirmenci,** s. 299.

yapmakta ve suça sürüklenen çocuk olduğu dosyalara rastlanılmaktadır. Çocuğun “*böyle olacağını bilsem asla yapmazdım ya da ben sadece şaka yapmak istemiştim, özür dilerim*” şeklinde pişmanlık odaklı duygularını dile getirdikleri müzakereler onarıcı adalet ilkeleri ve çocuğu topluma kazanmak açısından çok önemlidir.

Suçta sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma sürecinin başarı ile işletilmesi ve uyuşmazlığın bu aşamada çözümü öncelikle çocuğun menfaatine olacaktır. Sürecin başarı ile işletilebilmesi ise ilk adımın etkili ve doğru şekilde atılması ile mümkün olabilecektir. Çocuğun kanuni temsilcisi ile çocuğun iradesinin çelişmesi halinde uzlaştırmacı, çocuğun üstün yararını göz önünde bulundurmalı ancak kanuni temsilcisinin iradesine geçerlilik tanınmalıdır. Kanuni temsilcinin varlık sebebi çocuğun üstün yararının korunmasını sağlamaktır⁷¹.

Uzlaştırmacı görev aldığı dosyada tarafın hala çocuk olduğunu belirlediğinde müzakereleri yürüteceği kanuni temsilcilerinin kim olduğunun tespiti çok önemlidir. Suça sürüklenen çocuğun ve mağdur çocuğun kanuni temsilcisi de yine TMK’da⁷² yer alan hükümlere göre belirlenecektir. Uzlaştırma müzakereleri tarafın reşit olmaması durumunda kanuni temsilcileri⁷³ ile yapılacaktır. Çocuğun temsilcisinin kim olduğu gerekli eğitimleri almış olan uzlaştırmacı tarafından bilinmekte ve müzakereler o kanuni temsilci -temsilciler ile yürütülmekte, uzlaştırmacının kanuni temsilciye dair tereddütü oluştuğunda uzlaştırma bürosu Cumhuriyet savcısına danışmaktadır. Suçu işlediği tarihte ssç ya da mağdur olduğu tarihte mağdur olan çocuğun uzlaştırma müzakerelerinin yapıldığı

⁷¹ **İşika, Sertaç:** Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun Ve Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2020, S.2020(151), ss.61-84, s.71 (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-151-1941>), Erişim Tarihi: 21.01.2023.

⁷²TMK m.336/2: “*Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velâyeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık hâli gerçekleşmişse hâkim, velâyeti eşlerden birine verebilir. Velâyet, ana ve babadan birinin ölümü hâlinde sağ kalana, boşanmada ise çocuk kendisine bırakılan tarafa aittir*”m.342-“*Ana ve baba, velâyetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidirler. İyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler. Vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır.* “

⁷³ CMUY m.29/1:“*Uzlaştırmacı; şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin reşit olmaması ya da kısıtlı olması hâli ile mağdur veya suçtan zarar görenin ayırt etme gücü bulunmaması durumunda, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır.* ”

zaman reşit olması durumunda dosyasında çocuk olarak yer alsa da uzlaştırmacı artık ergin olan taraf ile müzakere yürütecektir. Suçu işlediği tarihte on sekiz yaşından küçük olmasına rağmen müzakereler sırasında on sekiz yaşını tamamlayan taraf⁷⁴ ile uzlaştırmacı müzakere yürütecek, kanuni temsilci ile müzakere yürütmeyecektir.

TMK m.342'ye göre, anne ve baba velayet hakları çerçevesinde çocuğun kanuni temsilcileridir. Çocuk üzerinde velayet hakkının söz konusu olmadığı hallerde ise TMK m.404'e⁷⁵ göre çocuk vesayet altına alınır ve kendisine atanan vasi çocuğun kanuni temsilcisi olarak hareket eder. Dolayısıyla kanuni temsilci karşımıza veli veya vasi olarak çıkabilecektir⁷⁶.

Velayet hakları çerçevesinde çocuğun kanuni temsilcileri olan anne ve babanın müzakerelere birlikte katılması beklenmektedir. Uygulamada anne ve babanın birlikte katıldığı ya da anne ya da babadan birinin katıldığı farklı müzakereler gerçekleşmektedir. Bazen sağlık, iş vb nedenlerle anne ya da babadan biri müzakereye katılmakta bu da bazı uzlaştırma büro savcılıklarınca kabul edilmemektedir. Farklı uygulamaların giderilmesi amacıyla, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca "Suç mağduru çocuklar veya suça sürüklenen çocuklar bakımından; çocuğun velayetinin ortak velayet olması durumunda, kanuni temsilcilerinden birinin imzasının yeterli olduğu" 2022 yenileme eğitiminde eğitimciler ve eğitimciler tarafından uzlaştırmacılara aktarılmıştır. Uzlaştırma müzakerelerine ortak velayeti kullanan anne ya da babadan birinin katılmasının yeterli olacağı olumlu bir uygulama olarak değerlendirilmektedir.

Müzakerelerde çocukları kazanabilmek, karışıklıkları olayın işledikleri iddia olunan suçun anlam ve sonuçlarını anlamalarına yardımcı olmak uzlaştırmacının da müzakerelere daha duyarlı yaklaşmasını, özel bir önem vermesini gerektirecektir. Uzlaştırmacının CMUY' de yer alan etik

⁷⁴ TMK m.11/1: "Erginlik on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar".

⁷⁵ TMK m.404: "Velâyet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır. Görevlerini yaparlarken vesayeti gerektiren böyle bir hâlin varlığını öğrenen nüfus memurları, idarî makamlar, noterler ve mahkemeler, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar. "

⁷⁶ **Değirmenci, Olgun**, "Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma", Terazi Hukuk Dergisi, 2019, C.14(151), ss.663-670, s.666,

(https://www.academia.edu/46468814/Uygulamac%C4%B1n%C4%B1n_10_Sorusu_I%C5%9F%C4%B1nC4%9F%C4%B1nda_Uzla%C5%9F%C4%B1rma), Erişim Tarihi:23.01.2023.

ilkelere uygun davranacağı beklenmektedir⁷⁷. Sonuçta bir çocuğun yaptığı olumsuz davranışın sonuçlarını anlaması çocuğu kazanabilmek, topluma suçlu bireyler olarak değil faydalı bireyler olarak katılmalarını sağlamak ve mağdur çocuğun da adalete olan güven duygusuyla onarılması uzlaştırmanın önemli sonuçlarından olacaktır.

Onarıcı adaletin çocuklar açısından sayısız faydaları vardır. Onarıcı adalet sürecine katılım, çocuklara eylemlerinin başkaları üzerindeki sonuçlarını anlama ve sorumluluk alma fırsatı verir. Avrupa’da ve diğer bölgelerde yapılan araştırmalar mağdurların onarıcı bir adalet sürecinden sonra daha düşük düzeyde korku ve travma sonrası stres belirtileri bildirdiklerini ortaya koymaktadır. Yüz yüze görüşerek ve genç bir suçlunun hikayesini dinleyerek genci affetmeleri ve olayı arkalarında bırakmaları çok olasıdır. Bu çalışma, onarıcı bir adalet sürecine katılan mağdurların en az %85 ‘inin memnuniyetini ifade ettiğini göstermektedir⁷⁸.

Uzlaştırma kurumunun suça sürüklenen çocuk bakımından fonksiyonuna baktığımızda, öncelikle çocuğun klasik yargılama sürecine dahil edilmemesi ve bu suretle çocuk üzerinde özellikle psikolojik açıdan olumsuz etkilere neden olunmaması ve sağlıklı gelişiminin korunmasıdır. Ancak elbette ki bu kurum çocuğun suç teşkil eden davranışını görmezden gelmemektedir. Onarıcı adalet anlayışının gereği olarak çocuk yaptığı davranışın yanlış olduğunu görmeli ve bunun sorumluluğu olduğunu öğrenmelidir. Uzlaştırma sürecine dahil olabilecek çocukların, algılama yeteneklerinin olduğu da dikkate alındığında, çocuğun müzakerelerin niteliğini de kavrayabilecek olgunlukta olduğu söylenebilir. Bu nedenle, çocuğun müzakerelere katılımının onun aleyhine bir gelişmeye neden olabilecek etkenleri devreye sokmayacağı takdirde, çocuğun müzakerelere kanuni temsilcisi ile katılarak, mağdur ile yüzleştirilme imkânı verilmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Böylelikle çocuğun edimin kararlaştırılmasında da katılımı söz konusu olabilecektir⁷⁹

⁷⁷ CMUY m.6/1.c “Görevini yerine getirirken taraflara nazik ve saygılı davranır. Tarafların birbirlerine saygılı davranmaları ve müzakerelere iyi niyetle katılmaları konusunda tarafları bilgilendirir. ”

⁷⁸ **Değirmenci**, s.27.

⁷⁹ **Işıka, Sertaç**, s.74-75.

Çocukların da müzakerelere katılması somut olaya göre farklı olmakla birlikte uzlaştırmacının çocuğun müzakerelere katılmasını istemesi söz konusu değildir. Çocuğun üstün yararı ve onarıcı adalet bakımından faydalı olduğunun değerlendirilmesi ve kanuni temsilcilerinin rızalarıyla mağdur çocuk ve suça sürüklenen çocuğun müzakerelere katılabilecekleri değerlendirilmektedir.

6. Taraflar ile Birlikte ve Ayrı Ayrı Müzakereler Yürütmek

Ceza hukukunda uzlaştırma kurumunu bir an hiç duymadığımızı ve uzlaştırma-uzlaşma kavramlarını tanımlamaya çalıştığımızı varsayalım. O anda zihnimizde “çözüm- hoşgörü- masa etrafında buluşan insanlar -iyi bir sonuç için çabalama” içeren tanımlamalar oluşur. Çözümü arayan kişilerin bir araya geldikleri bir masanın etrafındaki buluşmalar, görüşmeler, sorunun muhataplarının çözüm amacıyla bir araya geldikleri ortamlar düşünülür. Oysaki uygulamada uzlaştırmacılar uzlaştırma müzakerelerinde her zaman tüm taraflar ile aynı anda bir araya gelmeyebilmektedir.

CMUY’ m.31/2 ile tarafların bir araya gelmeden de uzlaştırmanın mümkün olacağı düzenlenmiştir. Uzlaştırma müzakereleri tarafların birlikte katılımıyla gerçekleştirilebileceği gibi taraflarla ayrı ayrı görüşülerek de gerçekleştirilebilir⁸⁰ Görüldüğü üzere Yönetmeliğe uygun olarak bu mümkündür. Özellikle uzlaştırma müzakerelerinde bazen taraflar uzlaşmak isteseler de birbirlerini görmek istemedikleri müzakereler de yaşanabilmektedir. Bazen yaşanan olayın üzerinden belirli bir süre geçmiş olsa da taraf farklı gerekçelerle (kısa sürede adli sürecin sona ermesini, zararını giderilmesini isteme ya da edimsiz uzlaşma olarak tanımladığımız herhangi bir hak ve menfaat talep etmede) uzlaşmak isteyebilmekte ancak karşı taraf ile hiçbir şekilde bir araya gelmek istememektedir. İşte tarafların özgür iradesi ile uzlaştırma sürecine katılmaları bu açıdan çok önemlidir ve diğer taraf ile bir araya gelmek istemedikleri takdirde uzlaştırmacının tarafları bir araya getirme zorunluluğu ve görevi yoktur, bu konuda taraflara baskı da yapamaz.

Uzlaştırmacı ile tüm tarafların bir araya gelmeden taraflar ile ayrı ayrı yapılan müzakereler sonucunda da uzlaştırma ya da uzlaşmama gerçekleşebilmektedir. Uzlaştırmacının taraflar ile

⁸⁰ CMUY m.31 /2: “Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir. ”

birlikte veya taraflardan her biri ya da birkaçı ile ayrı müzakereler yapabilmesine olanak sağlayan Yönetmelik düzenlemesi uzlaştırmanın ilkelerine tarafların irade serbestisine uygun bir düzenleme olmuştur.

7. Uzlaştırma Müzakerelerine Taraflar Bizzat Katılmak Zorunda Değildir

Uzlaştırma müzakerelerine taraflar bizzat katılabilecekleri gibi kanuni temsilcileri ile birlikte ya da sadece kanuni temsilcilerinin de katılabilmesi mümkündür. Tarafların kendisi veya kanuni temsilcilerinin uzlaştırma müzakerelerine katılmadığı durumlarda uzlaştırma müzakereleri yapılmamış sayılır⁸¹. Uzlaştırma müzakerelerine ceza sorumluluğunun şahsiliği açısından baktığımızda mevcut düzenlemede gerçek kişiler açısından uzlaşma teklifi bizzat kendisine yapılmakta dolayısıyla şahsilik ilkesi açısından bir sorun yaşanmamaktadır⁸².

Uzlaştırma müzakerelerine taraflar bizzat katılabilecekleri gibi kanuni temsilcileri de katılabilir. İşte bu noktada uzlaştırmanın amaçlarından olan failin sorumluluğunu anlaması- bir daha o suçu işlememesinin sağlanması- mağdurun da uygun bir edim ya da edimsiz onarılması- amaçları gerçekleştirilecek midir? soruları akla gelmektedir.

Uzlaştırma sürecinde failin hatasını anlaması, mağdurun zararının giderilmesi- belki de sadece duygularının anlaşılmasını istediği edimsiz bir müzakere süreci olsa da sürecin kişiselleşen bir müzakere süreci olması gerektiğini savunan yazara göre; ‘Uzlaştırma süreci ile fail ile mağdur, tarafsız üçüncü kişi konumundaki uzlaştırmacının bulunduğu bir ortamda bir araya gelmektedir. Böyle bir ortamda tarafların uyuşmazlığa konu olayı somutlaştırması, failin sorumluluk alması, fiil neticesinde faile yükletilecek sonucun kişiselleştirilmesi daha kolay olmaktadır⁸³.

⁸¹ CMUY m.31 /2: ‘‘ Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi, müdafî ya da vekilinin haklı bir mazereti olmaksızın müzakerelere katılmaktan imtina etmesi hâlinde, ilgili taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. ’’

⁸² CMUY m.29/2: ‘‘ Müştekinin veya suçtan zarar görenin özel hukuk tüzel kişisi olması hâlinde vekâletnamede özel yetki var ise vekile de uzlaşma teklifinde bulunulabilir. ’’

⁸³ Çetintürk, Ekrem: Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara: 2017, s. 102.

Uzlaştırmanın amaçlarından bir tanesi şüpheli veya sanığın gerçekleştirmiş olduğu fiilin sorumluluğunu üstlenmesi olduğundan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi burada da uygulama alanı bulacaktır. İlkenin hayata geçirilmesi bakımından uzlaştırma müzakerelerinin bizzat taraflar ile yürütülmesi ve edimin şüpheli veya sanık tarafından yerine getirilmesi önem arz etmektedir. Uzlaştırma müzakerelerine kimlerin katılabileceği CMK m. 253/13'te belirtilmiş olup şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, yasal temsilci, müdafî veya vekil müzakerelere katılabilir. Edim bakımından ise taraflar, zararın üçüncü bir kişi tarafından giderilmesi konusunda anlaşmaya varabilirler. Uzlaştırma kurumunun amaçlarının yerine getirilmesi hem de ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine uygunluk bakımından, müzakerelere tarafların dışındaki kişilerin katılabileceğine ve edimin üçüncü bir kişi tarafından yerine getirileceğine dair düzenlemeler istisna olarak uygulanmalıdır.

Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin bir gereği olarak uzlaştırma müzakerelerine fail bizzat katılmalı ve yine mağdurun zararını gidermeye yönelik edimini de bizzat yerine getirmesi ideal olanıdır. CMK m.253/13 ve CMUY m.31/1'den anlaşıldığı üzere Şüpheli, sanık, katılan, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştırma müzakerelerine bizzat katılması zorunlu değildir. Tarafların müdafî veya vekilleri aracılığıyla uzlaştırma müzakerelerinde temsil edilebilmeleri mümkündür. Bunun için müdafî/vekilin vekaletnamesinde uzlaşmaya ilişkin özel yetkinin bulunması gerekmektedir⁸⁴.

8. Uzlaştırma Müzakereleri ve Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi

Maddi gerçeğin araştırılması ilkesine göre *"Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür"* (CMK m. 160/2)

⁸⁴ Cüni/Özcan/Değirmenci/Arslan, s.96.

Uzlaştırma müzakerelerine başlayan uzlaştırmacı sadece taraflar ile görüşerek süreci yönetir ancak bir muhakeme yapamaz ve delil toplayamaz. CMUY m. 7/8 “*Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir*”⁸⁵.hükmü yine uzlaştırma müzakerelerinde yer alan bu konuyu net olarak düzenlenmiştir.

Dolayısıyla uzlaştırma müzakereleri daha önceden de belirttiğimiz gibi uzlaştırma ile sonuçlanmayabilir; bir taraftan müzakereler devam ederken diğer taraftan da Cumhuriyet savcısı tarafından delillerin toplanmasına devam edilebilmektedir. Özellikle belirtmek gerekir ki uzlaştırmacı delil incelemesi yapamaz ve suçun işlenip işlenmediğini de taraflar ile tartışamaz. Uzlaşma teklifini kabul eden taraflar ile uzlaştırma müzakerelerine başlanması müzakereler uzlaştırma ile sonuçlanacağı anlamına gelmez. Dolayısıyla deliller, uzlaşmama sonucunda (müzakereler sonrasında uzlaştırmacının -uzlaşmama sonuçlu -uzlaştırma raporunu büroya teslim etmesinden sonra) Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenecek iddianame açısından gerekli ve önemlidir. Uzlaştırma olması halinde delillerin değerlendirilmesine gerek kalmaksızın uzlaşılan hususa göre karar verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle uzlaşmanın re’sen araştırma ilkesine aykırı olduğuna dair görüşler bulunmaktadır. Ancak masumluk karinesi, silahların eşitliği, kamu davasının mecburiliği ilkelerinde yürüttüğümüz mantık doğrultusunda uzlaşma kurumunun re’sen araştırma ilkesi ile çelişmediği söylenebilir⁸⁶.

Müzakerelerin gizliliğinin bir sonucu olarak uzlaştırmacı ve taraflar uzlaştırma müzakereleri sırasındaki açıklamaları ifşa edemeyeceği gibi uzlaştırmacı ve taraflar bu olayla ilgili olarak tanık sıfatıyla da dinlenemeyecektir⁸⁷. Tarafların gizlilik yükümlülüğünü kaldırılması noktasında anlaşması; ⁸⁸ şeklinde uzlaştırma müzakereleri sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutma yükümlülüğünü düzenleyen

⁸⁵ CMUY m. 7/8: “ *Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma ya da kovuşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir.*”

⁸⁶ **Şentürk**, s.24.

⁸⁷ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, s.158.

⁸⁸ CMUY m.32/2. “ *Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.* ”

1.fıkrasının aksi kararlaştırılmadığı takdirde taraflar, müdafî ve vekiller bakımından geçerli olduğunu düzenlemiştir⁸⁹.

9. Uzlaştırma Müzakerelerinde Gizlilik

CMK m.253/ 13 ve CMUY m.32 ile de uzlaştırma müzakerelerin gizliliği düzenlenmiştir. Uzlaştırmacı, müzakerelere başlamadan önce taraflara, kendisinin, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların sureci anlamalarını sağlar. Uzlaştırma müzakerelerinde yapılan görüşmeler gizlidir. Uzlaştırmacı müzakereler öncesinde taraflara gerekli bilgilendirmeleri yapmalı ve gizlilik hususuna dikkat etmelerini sağlaması gerekmektedir. Uzlaştırma müzakereleri esnasında tarafların herhangi bir baskı veya zorlamaya uğramalarını önlemek adına müzakerelerin gizliliği düzenlenmiş ve müzakerelere katılacak kişiler sınırlandırılmıştır. Bu düzenleme ile de özgür iradenin üzerinde baskı oluşturabilecek unsurlardan tarafları soyutlamak amaçlanmaktadır.⁹⁰

Gizlilik yükümlülüğünün kapsamına uzlaştırmacıya, uzlaştırma bürosu tarafından verilen belgeler dahildir. Bunun yanı sıra taraflarca uzlaştırmacıya verilen belgeler de verenin rızası olmadıkça veya kanuni zorunluluk olmadıkça gizlilik yükümlülüğü kapsamındadır Uzlaştırmacı, taraflara kendisinde yer alan belge örneklerinden vermemeli, tarafların Uzlaştırma Bürosundan – Cumhuriyet savcısından talep etmeleri bilgisi iletilmelidir. Uzlaştırmacının görevi bittikten sonra da gizlilik yükümlülüğü devam eder.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizli yürütülmesinin amacı hem tarafların menfaatlerini korumak hem de tarafların uzlaştırma sürecinde yaşadıkları olayları özgürce dile getirerek bir uzlaşmaya varmalarını sağlamaktır. Şüpheli veya sanık, uzlaştırma müzakereleri esnasında suçü kabullense bile bu durum herhangi bir davada ya da soruşturmada delil olarak kullanılmaz⁹¹.

Uzlaştırmaya tabi suç ile ilgili açıklamaların müzakerelerin gizliliği kapsamında olduğuna dair şüphe bulunmamaktadır. Fail tarafından müzakereler esnasında ifade edilen ancak uzlaştırma dosyasında yer almayan suçlar bakımından da geleceğe ilişkin bir tehdit oluşturmuyorsa, suçun

⁸⁹ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, s.159.

⁹⁰ Özgenc/Üzülmez, s.144.

⁹¹ Apaydın, Cengiz: Uzlaştırma ve Müzakere, 3.Baskı, Ege Basım, İstanbul, s.128.

etkileri sınırlandırılmışsa gizlilik yükümlülüğü kapsamında olduğunu değerlendirmekteyiz. Yine uzlaştırmacının yanı sıra gizlilik yükümlülüğünün taraflar, müdafî ve vekilleri bağlayacağına dair görüş, uzlaştırmacılara yönelik eğitim kitaplarında yer almış ve eğitimler tarafından eğitimlerde iletilmektedir⁹².

Uzlaştırmacının, uzlaştırmacı olarak görev aldığı dosyada daha sonra avukatlık yapmasını Yönetmelik m. 6/1-f⁹³ engellemektedir. Buna göre uzlaştırmacı avukat, uzlaştırmacı olarak görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî görevi üstlenemez. Yönetmelikte açıkça belirtilmemekle birlikte bu yasak, uzlaştırmacı olarak görev alan bir avukatın aynı büroda görev yaptığı diğer avukatları veya eşini, kardeşini veya belirli dereceye kadar yakınlarını kapsamadığı değerlendirilmektedir.⁹⁴

Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerinde gizlilik kuralına uymak zorundadır. Müzakereler sırasında başka bir suçun işlenmesi durumunda uzlaştırmacının ihbar yükümlülüğü acaba gizlilik kuralının ihlali olarak mı yorumlanır. Uzlaştırmacının gizlilik⁹⁵ kuralına uyma yükümlülüğünün sınırlarını net olarak belirlenmemiş ise de hükümden; müzakerelere başlamadan önce tarafları bilgilendirmesi ve gizlilik yükümlülüğünü açıklaması olarak bakıldığında, bu açıklamadan sonra müzakere yapılacağından müzakerelerdeki gizlilik olarak yorumluyoruz.

10. Uzlaştırma Müzakerelerinde Uzlaştırmacının İhbar Yükümlülüğü

CMUY m. 5/7’de uzlaştırmacının taraflardan birinin verdiği gizli bilgi ve belgeleri verenin iznini almadan veya kanunen zorunlu olmadıkça diğer tarafa açıklayamayacağı düzenlenmiştir. Uzlaştırmacının haberdar olduğu suçu ihbar yükümlülüğünü de “*kanunen zorunlu olma*” kapsamında değerlendirmekteyiz. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Üye Devletlere Ceza İşlerinde Arabuluculuk Konulu R (99) 19 Sayılı Tavsiye Kararı’na Ek V.3/30’da “*Gizlilik*

⁹² Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, s.154.,155. Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma Eğitim Kitabı, İkinci Baskı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayın -1, Ankara 2018, s.29.30.

⁹³ CMUY m. 6/1.f: “*Görev yaptığı olayla ilgili olarak daha sonra vekil veya müdafî olarak görev üstlenemez.*”

⁹⁴ **Erdem/Eser/Özşahinli**, s.11.

⁹⁵ CMUY m.5/8: “*Uzlaştırmacı müzakerelere başlamadan önce taraflara; uzlaştırmacının temel ilkelerini, kendisinin tarafsızlığını, uzlaştırma süreci ve sonuçlarını, uzlaştırmacı ile tarafların uzlaştırmadaki işlevlerini, gizlilik yükümlülüğünü açıklar ve onların süreci anlamalarını sağlar*”

prensibine rağmen arabulucu, işlemler sırasında ortaya çıkan işlenmesi yakın ciddi suçlar hakkında uygun olan makamlara veya ilgili kişilere bilgi vermelidir” açıklaması yer almaktadır. Buna göre işlenme ihtimali yakın ağır bir suç varsa uzlaştırmacının bildirim yükümlülüğü vardır. Bizdeki düzenlemede açıkça belirtilmemiş olsa da anılan tavsiye kararı doğrultusunda, uzlaştırmacının müzakere sürecinde işlenen bir suçtan haberdar olması durumunda ihbar yükümlülüğünün olduğunu düşünmekteyiz. Tavsiye kararında suçun işlenmesi *ihimali* durumunda bile bildirim yükümlülüğü getirilmişken, uzlaştırma müzakereleri sırasında işlenen veya haber alınan bir suçun uzlaştırmacı tarafından ihbar edilmesinin gizlilik kuralının ihlali olarak değerlendirilemeyeceği kanısındayız⁹⁶.

Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliğine gerek CMK m.⁹⁷ CMUY⁹⁸ de yer verilmiştir. Tarafların kendilerini ifade etme olanakları da buldukları uzlaştırma müzakerelerinde gizlilik özellikle tarafların uzlaştırmacıya güveni açısından da önemlidir. Her ne kadar uzlaştırmacı tarafsız olsa da tarafların müzakerelerde konuşulanların başka ortamlara aktarılmayacakları konusunda endişe bile duymaması gerekir ki bu da uzlaştırmacının taraflara müzakerelerin gizli olduğunu açıklaması ile güvenli bir müzakere ortamı sağlayacaktır.

⁹⁶ Erdem/ Eser/ Özşahinli: s. 36,37.

⁹⁷ Uzlaştırma müzakerelerinin gizliliği 253 /13: “Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür.

m.32. (1) Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırmacı, uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamaları, kendisine aktarılan veya diğer bir şekilde öğrendiği olguları gizli tutmakla yükümlüdür.

(2) Aksi kararlaştırılmamışsa, taraflar, müdafî ve vekiller de birinci fıkrada belirtilen gizlilik kuralına uymakla yükümlüdür.

(3) Uzlaştırma sürecinde yapılan açıklamalar herhangi bir soruşturma, kovuşturma ya da davada delil olarak kullanılamaz. Müzakerelere katılanlar bu bilgilere ilişkin olarak tanık olarak dinlenemez.

(4) Daha önce mevcut olan bir belge veya olgunun, uzlaştırma müzakereleri sırasında ileri sürülmüş olması, bunların soruşturma ve kovuşturma sürecinde ya da bir davada delil olarak kullanılmasına engel teşkil etmez. ”

⁹⁸ CMK m.20: “ Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. ”

B. UZLAŖTIRMA MÜZAKERELERİNDE İRADE SERBESTİSİ OLAN ALANLAR

CMK ve Yönetmelik, müzakerelerin nasıl yapılacağına ilişkin detaylı düzenlemeler içermemektedir. Kendi başına ayrı bir disiplin olan müzakerelerin icrasının kanun ve yönetmelikte detaylı düzenlenmemesi yerinde bir tercihtir⁹⁹. Yazarın görüşüne katılarak, uzlaştırmının etkinliğinin arttırılmasında CMK ve CMUY 'de yer alan ve uzlaştırmacı ile tarafların irade serbestisine göre belirledikleri bazı müzakere konuları açıklanacaktır. Müzakerelerdeki bu esnek alanların, onarıcı adaletin ve uzlaştırmının temel, etik ilkelerine uygun olarak daha verimli ve etkin olarak gerçekleşebilmesi açısından değerlendirmelere yer verilmektedir.

1. Uzlaştırmacının Dosyasında Belirlediği Taraf İle Müzakerelere Başlama Serbestisi

Uzlaştırmacının müzakerelere hangi taraf ile başlayacağı konusunda gerek CMK gerekse de CMUY' de sınırlayıcı bir düzenleme bulunmamaktadır. Fail-mağdur uzlaştırmasında uzlaştırmacı dosyasına hazırlanırken, tarafların eğitim, sosyal kültürel durumlarına göre kurduğu iletişim ile öncelikle hangi taraf ile başlayacağını kendisini belirleyecektir. Bazen taraflardan da bu istek gelebilir. Örneğin uzlaştırmacı ilk olarak fail ile müzakereye geçtiğinde fail, mağdurun edim olarak talebini öğrenmek istediğini dolayısıyla ilk olarak mağdur ile uzlaştırma müzakeresi yapmasını isteyebilir. Ya da tersi durumda dolandırıcılık suçu mağduru da zararının giderilmesi konusunda uzlaştırmacıdan önce fail ile müzakere yapıp ediminin karşılanıp karşılanmayacağını sormasını dolayısıyla failden başlanmasını isteyebilir.

Dolayısıyla her dosya açısından uzlaştırmacı, hangi taraf ile önce müzakerelere başlayacağı konusunda değişen dinamiklerle karşı karşıyadır. Bu da yine tarafların özgür iradesine ve de genel olarak uzlaştırmının onarıcı adaletin özüne uygun olarak uzlaştırmacı ve taraflar arasında karşılıklı anlayış ile yürütülecek yaklaşımlardır.

⁹⁹ Değirmenci: s. 275.

2. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Yerler

Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde "uzlaştırmanın yapılacağı yer ve zaman" ¹⁰⁰ düzenlenmiştir. Öncelikle Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler başlıklı bu düzenlemenin örnekler sayılarak düzenlenmesi çok olumlu bir gelişmedir. Uzlaştırma nerede yapılır? Müzakereler nerede yapılır? Uzlaştırma yeri neresidir? Sorularına cevap veren uzlaştırma yapılacak yerler şeklinde düzenleme alternatif yerler sunması bakımından da olumludur. Hem uzlaştırmacılara hem de taraflara görüşme yerlerinin alternatif yerler olarak sunulması yerlerinin alternatif çözüm yöntemlerinden biri olan ve de tarafların özgür iradesini esas alan uzlaştırma kurumunun özüne de çok uygundur.

Uzlaştırmanın yapılacağı yer ve uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerler ayrı ayrı değildir. Yönetmelik'te uzlaştırmanın yapılacağı yer başlığında örnekler halinde sayılmış olup uygulamada bazen uzlaştırmacı veya taraflar aralarındaki diyalog ile bu yerlerden birini tercih etmektedir. Uzlaştırmanın yapılacağı yer bakımından görüşme yerinin tercihlerinde bazen uzlaştırmacı ya da taraflar bakımından tereddüt ya da kaygı yaşanabilmektedir. Bu durumda aklımıza hemen şu soru gelebilmektedir:

Uzlaştırmacı ve taraflar açısından Yönetmelik ile sayılan görüşme yerlerinden hangi uzlaşma yerinde güvenli ve etkin uzlaştırma müzakereleri yürütülebilir?

Daha baştan bu soruya vereceğimiz tek bir cevabın olmadığını belirtmek isteriz. Öncelikle uzlaştırmaya konu olan dosyada görevlendirilen uzlaştırmacının, taraflar ile ilk iletişimi önemlidir. Dosyasını aldıktan sonra taraflar ile yapacağı ilk telefon görüşmesinde müzakerenin yapılacağı

¹⁰⁰ CMUY m.35: "Uzlaştırmanın yapılacağı yer ve zaman– (1) Uzlaştırma müzakereleri; a) Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde, b) Kamu kurum ve kuruluşlarında bu amaçla ayrılan yerlerde, c) Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda, ç) Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir. (2) Uzlaştırma müzakerelerinin adliye binalarında gerçekleştirilmesi hâlinde toplantı odalarının düzenlenmesi, gerekirse güvenliğinin sağlanması, uzlaştırma toplantıları için tahsis sıra ve saatlerinin belirlenmesi Cumhuriyet başsavcılığı tarafından yerine getirilir."

yere dair aralarında görüşmeler başlayacaktır. Neredeyse her dosyada tarafların ve uzlaştırmacının mesleğine, sahip olduğu koşullara göre müzakere yeri farklılık gösterecektir.

CMUY’de müzakerelerin yapılacağı yerlere baktığımızda uzlaştırmacı ve taraflar, koşullarına göre örnek olarak sayılan yerler arasından seçilmektedir. Örneğin avukat, mali müşavir mesleği olan bir uzlaştırmacı için *“Tarafların kabul etmesi şartıyla uzlaştırmacının faaliyetlerini yürüttüğü büroda”* seçeneği daha uygun olabilecektir. Ya da zamanının çoğunu adliyede geçiren bir avukat ya da güvenlik nedeniyle adliye binasını tercih eden bir uzlaştırmacı için *“Adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde”* seçeneği uygun olabilecektir.

CMUY m.35 ile belirtilen müzakere yerleri farklı alanları sunacak şekilde alternatifli olarak sayılmıştır. Etkin bir uzlaştırma sürecinin yürütülebilmesi için tarafların müzakereler sırasında kendilerini güvende ve rahat hissetmeleri oldukça önemlidir. Bu nedenle uzlaştırmacı, somut olayın özelliklerini ve tarafların bu konudaki taleplerini göz önünde bulundurarak uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yeri karşılıklı görüş alışverişi sonucunda ortak olarak belirlemeleri önerilmektedir. Uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yer belirlenirken, uzlaştırmacının ve tarafların güvenliği ve görüşmelerin gizliliğinin sağlanması gerektiği de göz önünde bulundurulmalıdır ¹⁰¹.

Uzlaştırma toplantılarının yapılacağı yer; uzlaştırmacının temel ve etik ilkeleri, özellikle müzakerelerin gizliliği ilkesi de göz önüne alınarak belirlenmeli ve toplantılar; park, bahçe, restoran gibi kamuya açık alanlarda yapılmamalıdır¹⁰².

Uygulamada uzlaştırma müzakerelerinin yapılacağı yerlerin alternatifli olarak sayılmasının gerek uzlaştırmacı gerekse de taraflar açısından önemli bir avantaj ve olumlu bir düzenleme olduğunu belirtmek isteriz. Bu noktada özellikle CMUY m.35/1.ç de yer alan *“Tarafların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.”* düzenlemesi uzlaştırma kurumuna ve

¹⁰¹ Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı, s.97.

¹⁰² **Cüni, Orhan/ Özcan, Merve:** Uzlaştırma Kılavuzu, Sefine Tasarım ve Baskı, Ankara.2018, s.60.

tarafların irade serbestisine göre uygun bulunacak müzakere yerlerini belirlemeleri açısından önemlidir.

Müzakere yerlerine dair alternatiflere dair uzlaştırma yenileme eğitimlerinde bazı uzlaştırmacılarımız tarafından dile getirilen tarafın evine- işyerine gidilmesi Yönetmelik hükmüne uygun olduğu dile getirilmiş olup, bu konuda görüşlerimizi paylaşmak isteriz. Müzakere yeri olarak tarafın iş yeri-evini değerlendirdiğimizde, ilk etapta sayılan yerlerden, CMUY m.35/1.ç sayılan *‘Tarafaların menfaatlerine uygun, kendilerini huzurlu hissedecekleri güvenli bir ortamda veya taraflarca kabul edilen bu işe uygun başka yerlerde, gerçekleştirilebilir.’* hükmüne uygun olduğunun düşünülmesi doğal gelmektedir. Kanun koyucu burada adliye binaları dışında da müzakere yerlerini sayarken elbette tarafların kendilerini rahat hissedebilecekleri yerlerde müzakere yapılmasını düzenlemesi onarıcı adalet ilkelerine ve uzlaştırmanın ruhuna da uygun olmuştur. Fakat uzlaştırmacı tarafından özellikle tarafın evine gitmesinin hangi durumlarda olması ya da olmaması konusunda net kriterler yoktur ve somut dosyaya göre de değişecektir. Örneğin; tarafın sağlık durumuna (hamilelik- sakatlık) özel engel, yaşlılık ya da ekonomik sorunlar nedeniyle müzakere yerine gelemeyecek olmasına göre değişecek görüşme ortamları bağlamında ev ve işyeri alternatifinin de olabilmesi hayatın olağan akışına da uygundur. Ancak uzlaştırma müzakeresinin gizlilik ilkesi ve uzlaştırmacının güvenliği açısından uzlaştırmacının çok özel bir sağlık durumu-engeli nedeniyle tarafın evine işyerine gidilmesi istisna olarak uygulanmalıdır. Ev-işyerinde yapılacak müzakere, tarafın varsa avukatı huzurunda gerçekleşmelidir. Avukatı olmayan taraflarla evde yapılacak müzakerenin, müzakerelerin güvenliği ve uzlaştırmacının güvenliği ile daha sonra ortaya çıkabilecek iddia ya da itirazlar açısından, uzlaştırmacının uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcısına danışarak görüşünü almasını uygun bir çözüm olarak önermekteyiz.

3.Uzlaştırma Müzakerelerinin Süresi

a. Müzakerelere Başlama Zamanı

Uzlaştırmacı, uzlaştırma müzakerelerine tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesinden sonra başlamaktadır. Ancak tarafların uzlaşma teklifini kabul ettikten ne kadar sonra müzakerelere

başlayacağına dair bir süre sınırlaması CMK ve CMUY' de yer almamaktadır. Uzlaştırıcının görevlendirildiği dosyanın bilgisi, UYAP sistemi üzerinden gelen mesaj bildirimini ile uzlaştırıcıya bildirilir. Bildirim üzerine uzlaştırıcının, 24 saat içerisinde UYAP *uzlaştırıcı portalı* üzerinden dosyasını kabul ettiği anda görevlendirilmiş olmaktadır. (Görevlendirilen uzlaştırıcının taraflarına da uzlaştırıcıya ait bilgiler mesaj ile bildirilmektedir.) Uzlaştırıcının dosyasını kabul ettiği andan itibaren uzlaştırma süresi başlar. Uzlaştırma süresi toplam 70 gündür¹⁰³. Ancak, uzlaştırıcının görev süresi içerisinde dosyasını tamamlamaması sorumluluğu bulunduğundan, taraflar ile müzakere süresi planlarken öncelikle görevlendirme süresini göz önüne alacaktır.

Uzlaştırıcı, uzlaşma teklifinin taraflarca kabulünden sonra uzlaştırma müzakerelerine başlar. Bu konu – yani uzlaşma teklifinin taraflarca kabulünden sonra-müzakerelerin başlayacağı her ne kadar hüküm altına alınmamış ise de uzlaştırma uygulamalarından ve müzakerenin anlamından anlaşılakta olup günümüzde de yerleşmiş bir uygulama halini almıştır. Bu konudaki tereddüt, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan Uzlaştırma Kılavuzunda da giderilmiş ve uzlaştırıcı eğitimlerinde ortak verilen eğitim materyallerinde yerleşmiştir. Uzlaştırma Kılavuzuna göre de *Uzlaşma teklifinin taraflarca kabul edilmesinden sonra müzakere aşamasına geçilir*¹⁰⁴.

Zaten müzakere; bir çözüm bulma amacıyla bir süre içerisinde yapılan görüşmeleri kapsamaktadır. Dolayısıyla tarafların uzlaştırma müzakerelerine başlayabilmesi için uzlaştırıcının yaptığı-uzlaşma teklifini kabul etmiş olmalıdırlar -ki taraflar birbirlerini anlamak, dinlemek anlatmaya, onarılmak taleplerini, düşüncelerini birbirlerine yine uzlaştırıcı aracılığıyla iletecekleri uzlaştırma müzakeresine başlayabileceklerdir.

¹⁰³ CMK m.253/ *Uzlaştırıcı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi her defasında yirmi günü geçmemek üzere en fazla iki kez daha uzatabilir. "*

¹⁰⁴ **Cüni, Orhan/ Özcan, Merve:** Uzlaştırma Kılavuzu, Sefine Tasarım ve Baskı, Ankara, 2018, s.37.

b. Uzlaştırma Müzakerelerinin Süresi

Uzlaştırma müzakerelerinde taraflar ile yapılacak görüşmelerde bir süre sınırlaması CMK ve CMUY de yer almamaktadır. Uzlaştırıcı, tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri aşamasında tarafların tavır, davranış ve de uzlaştırmaya yaklaşımları hakkında da bir izlenime sahip olmuştur. Uzlaştırıcı temel ve yenileme eğitimlerinde, aldığı müzakere teknikleri eğitimini kendi eğitim ve donanımı ile birleştirerek müzakere süresini her dosyanın özelinde ayrı ayrı belirleyecektir. Bu konuda CMUY m.5/6 da yer alan “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.*” düzenlemesi de uzlaştırmacının müzakereler için belirleyeceği süre, dosyanın ve tarafların durumlarına göre hareket etme esnekliğini sağlaması açısından yerinde bir düzenlemedir.

c. Uzlaştırma Müzakerelerinin Yapılacağı Zaman

Uzlaştırma müzakerelerinin mesai saatinde yapılması ya da tatil günlerinde yapılmaması şeklinde bir gün-süre sınırlaması CMK ve CMUY’ de yer almamaktadır. Tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşecek ve gönüllü olarak katıldıkları müzakerelerde, müzakere gün ve saatinin uzlaştırıcı ve taraflar arasında kararlaştırılması uzlaştırmacının da özüne uygun bir esnek ve anlamlı düzenlemedir.

Tarafların mesai saatinde işyerinden izin alamadığı bir ortama sahip olması durumunda uzlaştırıcı ile mesai dışı ya da hafta sonu uygun bir zaman belirleyebilirler. Uzlaştırma müzakerelerinin mesai dışı saatlerde ya da tatil günlerinde yapılmasında mevzuat açısından bir sakınca bulunmamaktadır. Kanımızca da böylesi bir süre sınırlamasının olmaması da makul sayılabilecek süre ve saatlerin uzlaştırıcı ve taraflar iş birliği ile belirlenmesi yerinde bir düzenlemedir. Elbette bu saatler hayatın olağan akışına uygun belirlenmeli gece geç saat örneğin saat on bir gibi makul olmayan bir saatte de gerçekleşmemelidir. Ki bu konu yine Başkanlığın eğitim materyalleri ve eğiticiler tarafından uzlaştırmacılarımıza temel ve yenileme eğitimlerinde de aktarılmaktadır.

4. Uzlaştırma Müzakereleri Bir veya Birden Fazla Yapılabilir

Taraflar ile kaç defa müzakere yapılacağına dair – uzlaştırma mevzuatında sınırlandırıcı- asgari- ya da en fazla kaç müzakere yapılmalı şeklinde bir düzenleme söz konusu değildir. CMUY m.31/2 de yer alan “*Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir.*” düzenlemesi tarafların farklı eğitim, sosyal kültürel durumları göz önüne alındığında yerinde bir hüküm olmuştur.

Müzakere süresi başlığında belirttiğimiz açıklamalarda yer alan CMUY m.5/ 6 düzenlemesinin ¹⁰⁵yansırı müzakere sürecinde tarafın kendini ifade etmek anlaşılacak isteği, onarımla beklentisi, edime dair talepleri gibi her uzlaştırma dosyasına göre değişen uzlaştırma müzakerelerinin kaç defa yapılacağı da değişkenlik gösterecektir ¹⁰⁶. Net bir müzakere sayısı ve süresi ortaya sunmak mümkün değildir. Uzlaştırımcı, müzakereleri her dosyadaki olaya, tarafa göre çok değişkenlik göstermektedir. Tarafın engelli olması, Türkçe bilmeyip tercüman talep edilmesi ve yeniden bir müzakere tarihi belirlenmesi, tarafın hastalık geçirmesi, yurtdışına çıkması vb. örnekleri gibi farklı nedenlerden dolayı farklı sayıda müzakereler gerçekleşebilmektedir.

5. Online Uzlaştırma Müzakereleri

Müzakere dediğimizde gözümüzün önüne, bir ortamda bir araya gelmiş ya da bir masanın etrafında oturmuş karşılıklı görüşmeler yapan kişiler gelir. Ya da kamu spotlarında, tanıtımlarda rastladığımız kişilerin karşılıklı el ele tokalaştıkları görseller aklımıza gelir. Uzlaştırımcı dosyasını aldıktan sonra tarafları ile ilk aşamada telefon, whatsapp, mesaj gibi yollarla iletişim kurarak, kendisini tanıtmakta ve iletişim kurabilmektedir. Bu konuda yasal bir engel de yoktur. CMUY m.29/7 ile bu konu düzenlenmişti ¹⁰⁷. Online görüşme, online müzakere olarak

¹⁰⁵ CMUY 5/6 “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin yaşı, olgunluğu, eğitimi, sosyal ve ekonomik durumu gibi belirgin farklılıklar, uzlaştırma sürecinde göz önüne alınır.*”

¹⁰⁶ CMUY “*Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir.*”

¹⁰⁷ CMUY m.29/7: “*Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir. Ancak, bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.*”

tanımlayabileceğimiz iletişim yöntemlerine Yönetmelik izin vermektedir. Ancak online olarak tarafa uzlaşma teklifi yapılamaz, uzlaştırma raporunun da online imzalanması söz konusu olamaz çünkü raporda müzakereye fiziken katılacak olan taraf ya da kanuni temsilcisinin imzası şarttır.

Yönetmelikte sayılan çağrı araçları ile taraflara ulaşmak, uzlaştırmacının tarafa kendisini tanıtabilmesi açısından bir iletişim kurma şekli olarak değerlendirilmelidir. Bu her ne kadar konumuz açısından online uzlaştırma müzakereleri olarak değerlendirilse de uzlaştırmacının taraflara uzlaşma teklifinin bu yolla yapılabileceği anlamına gelmez. Uzlaştırmacı taraflar ile online iletişim kurabilir, online müzakere yönetebilir. Tarafa diğer tarafın edim önerisini ileticeği müzakereye trafik kazası nedeniyle katılmayan hasta yatan taraf ile görüntülü görüşme yapılabilir.

Uzlaştırma teklifinin uzlaştırma bürosu aracılığıyla tebligat ile yapılması zorunludur. Burada karıştırılmaması gereken konu şudur; uzlaştırmacı iletişim kurmak amacıyla ilgili tarafa mesaj, telefon ya da sosyal medya mesajları üzerinden online ulaşabilir. Uzlaştırma müzakerelerine davet amacıyla yapılacak online görüşmeler tebligat anlamına gelmez. Uzlaşma teklifi iletişim araçları ile online yapılamaz. Bu konu Yargıtay'ın içtihatlarında da özellikle vurgulanmaktadır¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Yargıtay 11 C.D.,24.03.2022 tarih, Es. 2022/2262, K.2022/ 5053 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>), Erişim Tarihi:18.01.2023. *“Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği uyarınca; kendisine uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirmek üzere dosya tevdi edilen uzlaştırmacının öncelikle uzlaştırma teklifi yapılacak ilgililere telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle uzlaşma teklifi yapmak üzere çağrı yapması, şayet belirtilen şekilde çağrı yapılamaz ise bu defa uzlaştırmacının ilgili savcılık nezdinde kurulmuş uzlaştırma bürosundan uzlaşma teklifi yapılmasını talep etmesi gerektiği nazara alındığında; bozma kararı sonrasında, yargılama konusu suçun 6763 sayılı Kanun ile uzlaştırma kapsamına alınmış olması sebebiyle dosyanın uzlaşma işlemleri için uzlaştırma bürosuna gönderildiği, uzlaştırma raporunda sanığa ve katılanlara uzlaştırma teklif formları tebliğ edilmesine rağmen süresi içinde taraflar uzlaştırmacı ile görüşmediğinden bahisle uzlaştırmacının sağlanamadığı belirtilmiş ise de; yukarıda belirtildiği şekilde uzlaştırma bürosu tarafından sanığa ve katılanlar ..., ... ve ...'a 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine uygun olarak tebligat yapılmadığı anlaşılmalı, usulüne aykırı olarak düzenlenen uzlaştırma raporu esas alınarak yargılamaya devamla mahkumiyet hükmü kurulması, Yasaya aykırı, sanığın temyiz nedenleri bu itibarla yerinde görüldüğünden, 5320 sayılı Kanun'un 8/1. maddesi gereğince uygulanması gereken 1412 sayılı CMUK'nin 321. maddesi uyarınca diğer yönleri incelenmeyen hükmün BOZULMASINA, 24.03.2022 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.*

Uzlaştırma müzakerelerinde uzlaştırıcı ile taraf bazen koşullar gereği bir araya gelmek mümkün olamayabilmektedir. Tarafın cezaevinde olması durumunda uzlaştırıcı ilgili taraf ile SEGBİS¹⁰⁹ sistemi üzerinde uzaktan görüntülü olarak görüşme yapabilmektedir. (Yaşadığımız acı covid döneminde bilgisayar ekranlarında uzaktan görüntülü toplantılar ile daha çok tanışmış olsak da covid öncesinde uzlaştırıcılar tarafından taraflar ile uzaktan görüntülü telefon ve diğer görüşme sistemleri kullanılarak müzakere yapılmakta idi).

6. Müzakerelerde Uzlaştırıcının ve Tarafların Güvenliği

Son yıllarda gelişen uzlaştırma kurumuna baktığımızda ülkemizde çok fazla sayıda uzlaştırıcının görev yaptığını görmekteyiz. Uzlaştırıcıların taraflar ile müzakere yapabilecekleri yerler CMUY m. 35' de belirtilmektedir.

Uzlaştırıcının hangi uzlaştırma dosyasında nerede uzlaştırma müzakeresini nasıl yürüteceğine dair sınırlandırıcı bir düzenleme yoktur. Bu da olumlu bir düzenlemedir. Çünkü her dosyanın içeriği, dinamiği farklıdır. Dolayısıyla burada uzlaştırıcının; dosyada yer alan suçun niteliğine, tarafların eğitim sosyal ve kültürel durumlarına göre değerlendirme yapması, kendi bilgi ve tecrübesi ile kendisinin ve tarafların güvenliğini de sağlayacak müzakere yerini seçmesi önemlidir. Biz de bu çalışmamızda uzlaştırıcının kendi güvenliği ve tarafların da güvenliği açısından adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için ayrılan uzlaştırıcı görüşme odalarını genel olarak önermekte isek de müzakerelerin yapılacağı yerlerde geniş bir şekilde açıkladığımız müzakere yerlerine dair görüşlerimiz de hatırlatmak isteriz.

Müzakerelerde tarafların güvenliği de uzlaştırıcının müzakere güvenliği kapsamında aynı hassasiyetle değerlendirilmelidir. Uzlaştırıcının eğitimi, dosyaya hakimiyeti, empati düzeyi gibi kişisel özellikleri tarafları anlama ve değerlendirme konusunda etkili olmaktadır. Bilindiği üzere Adliye Binalarına giren vatandaşların üst araması yapılarak binaya girişleri sağlanmaktadır. Adliye binalarında fiziken tehlikeli materyallerden arındırılarak giriş yapılsa dahi bir taraf belki bir pet su şişesi ile fiziki ya da sözel şiddete maruz kalabilir. Bazen uzlaştırma müzakerelerinde hala öfkesi

¹⁰⁹ SEGBİS: “Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi CMUY m.31/4: *Müzakereler, görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.* ”

dinmeyen taraflara rastlayabilmekteyiz. İşte bu noktada uzlaştırmacının aldığı iletişim-müzakere yönetimi-çatışma çözümü başta olmak üzere eğitimlerin önemi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yine CMUY m.4 de yer alan uzlaştırmacı tanımında da görüldüğü üzere uzlaştırmacının “*Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten,*”¹¹⁰ kişi olduğu ve bu tanımdan görevi olduğu da anlaşılmaktadır.

Uzlaştırmacı taraflar ile müzakere öncesi yaptığı görüşmede tarafların birbirlerine yönelik olumsuz söylem ve duygularını hissettiği anda taraflar ile ayrı ayrı müzakere yapmasını önermekteyiz. Ki yine bu noktada Yönetmelik, yani taraflar ile ayrı ayrı görüşmelere yapılmasına izin vermektedir. CMUY m..¹¹¹ müzakerelerin , taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebileceğine dair hüküm bu açıdan çok yerinde ve etkin bir düzenlemedir. Çünkü gerek uzlaştırmacının gerekse de tarafların güvenliğini tehlikeye düşürecek bir ortamın oluşmaması sağlanması, Yönetmelik ile uzlaştırmacıya verilen bir görevdir.

Yönetmelikte uzlaştırmacının yapılacağı yerler arasında adliye binalarında uzlaştırma müzakereleri için oda tahsis edilmişse bu yerlerde de yapılabileceği belirtilmiştir. Müzakerelerde uzlaştırmacının ve tarafların güvenliği açısından en uygun müzakere yeri olarak adliye binaları önerilmektedir. Zaman zaman oda sayısının azlığı ve aynı anda birden fazla müzakerelerin yer darlığı nedeniyle adliyede aynı odada yapılması şikayetlerinin Başsavcılıkların daha fazla oda tahsisi ile çözümleneceği beklenmektedir.

II. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamızda detaylı olarak açıkladığımız üzere CMK ve CMUY’de uzlaştırma müzakerelerine dair temel ilkeler net olarak bazı alanlar da esnek düzenlenmiştir. Öncelikle esnek düzenlemelerin uzlaştırmacının ve tarafların esnek yaklaşabildiği hükümlerini elbette olumlu olarak değerlendirmekteyiz. Uzlaştırmacılarımızın müzakerelerde; özellikle bu esnek alanlarda tarafların hak kaybı yaşamaması, güvenli bir ortamda uzlaştırma müzakerelerini yürütmeleri ve hukuki açıdan sorumluluk yaşamamaları başta olmak üzere açıklamalar yapmaya çalışılmıştır.

¹¹⁰ CMUY m.4/ 1: “*Uzlaştırmacı: Şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören arasındaki uzlaştırma müzakerelerini yöneten, Cumhuriyet savcısının onayıyla görevlendirilen avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi,*”

¹¹¹ CMUY m.31/3: “*Müzakereler, taraflarla birlikte veya ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla yürütülebilir.*”

CMK ve CMUY’ de yer alan uzlaştırma müzakerelerine dair esnek alanlarda her başlık altında konuya göre öneri ve görüşlerimizi sunulmuş olsa da, uzlaştırma müzakerelerinin daha etkin, tarafların hak ve menfaatlerine ve de uzlaştırma kurumunun mevzuat ve onarıcı adalet ilkelerine yürütülmesi açısından genel olarak sonuç ve önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı uzlaştırma müzakerelerinde ve de genel olarak uzlaştırma sürecinde yaşanan tereddütleri gidermek amacıyla hizmet içi eğitimler yapmakta, Yargıtay içtihatlarını ve görüşleri de web sitesinde paylaşmaktadır ¹¹². 2020 yılından itibaren uzlaştırmacı uyap ¹¹³portali açılmış, uzlaştırmacıların görevlendirme, dosya teslim alma, ek süre talepleri gibi bazı işlemleri uyap uzlaştırma portalı üzerinden gerçekleşmektedir. Uzlaştırmacının uzlaştırma bürosuna gitmeden de bazı işlemleri yapabilmesine olanak sağlayan teknik altyapı sağlanmıştır. Yine Başkanlık, uzlaştırmacının genel ilkelerine uygun standart uygulamalar sağlama yolunda çalışma ve iş birliklerine açık bir kurum olarak, bugün de çalışmalarını ulusal ve uluslararası düzeyde şeffaf ve etkin bir şekilde sürdürmektedir.

Farklı meslek ve alanlardan gelerek ortak bir uzlaştırmacı kimliğinde buluşan uzlaştırmacıların bugün bir milyonu aşan uzlaştırma ile sonuçlanan dosya başarısında, sosyal ve maddi edimler ile bazen üçüncü kişilere yapılan yardımlarla ve de uzlaşma kültürünün toplumsal barışa katkısının sağlanması başta olmak üzere uzlaştırma kurumunun başarısında büyük role sahip olduklarını vurgulamak gerekir.

Uzlaştırma Bürosunda görevli Cumhuriyet Savcılarının iş yükleri, uzlaştırma kapsamında yer alan suçların genişlemesi ve artmasıyla daha da artmaktadır. Başta TCK olmak üzere farklı kanunlarda gerek yetişkinler gerekse de suça sürüklenen çocuklar bakımından yaklaşık yüz suç uzlaştırma kapsamındadır. Yıllara göre uzlaştırma kapsamında yer alan suçlardan dolayı soruşturma ve kovuşturma aşamasında yapılan uzlaştırma istatistiklerine bakıldığında başta

¹¹² (<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/OrtaDetay/hukuki-gorusler>), Erişim Tarihi:20.12.2022.

uzlaştırma bürolarında görevli Cumhuriyet Savcıları ile Uzlaştırma büro personelini iş yüklerinin çok fazla olduğu görülmektedir.

Gerek CMK m. 253/14¹¹⁴ gerekse de CMUY m. 31/2¹¹⁵ uzlaştırmacının, uzlaştırma müzakerelerinde izlenecek yöntemler hakkında Cumhuriyet Savcısı ile görüşebileceğini belirtmektedir. Cumhuriyet savcısı müzakerelerin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla uzlaştırmacıya talimat verebilir. Her ne kadar hükümde *talimat verebilir* ifadesi yer almakta ise de uzlaştırmacı bağımsız, tarafsızdır. Yönetmelikte yapılacak bir değişiklik ile de “*talimat verebilir*” yerine “*Cumhuriyet savcısı müzakerelerin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla uzlaştırmacıya gerekli yöntem ve çözüm önerileri sunabilir, hukuki destek verebilir, yardımcı olur...*”benzeri bir içerikte düzenlemenin daha uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Ancak uzlaştırma müzakerelerinde izlenecek yöntemler hakkında Cumhuriyet savcısı ile görüşebilmesi çok anlamlı ve yerinde bir düzenlemedir. Ancak; Cumhuriyet savcısından talimat alması değil de görüş ve önerilerini-izlenecek yöntem konusunda ne yapabileceğini-sorması-danışması uzlaştırma kurumunun çözümcü, onarıcı yaklaşımına daha da uygun olacağını değerlendirmekteyiz.

Cumhuriyet savcıları ile uzlaştırmacıların görüşme ortamlarının planlanması da önerilerimiz arasındadır. Uzlaştırmacılar ile uzlaştırma büro Cumhuriyet savcıları belirlenecek bir görüşme takvimi dahilinde fiziken ya da online görüşme sağlanması başta konumuz uzlaştırma müzakereleri açısından uzlaştırmacının müzakerelerde karşılaştığı sorunlarının çözümü, genel olarak da uzlaştırmanın etkinliğinin daha da artırılması açısından olumlu olacağını düşünmekteyiz. Uygulamada bazı Cumhuriyet başsavcılıklarında uzlaştırma bürosu Cumhuriyet savcılarının uzlaştırmacılar ile bazen toplantı ya da e-posta-whatsapp görüşmeleri iletişim kurdukları

¹¹⁴ CMK 253/14:“*Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya talimat verebilir*”.

¹¹⁵ CMUY m.31/2:“*Uzlaşma sağlanabilmesi için birden fazla müzakere yapılabilir. Uzlaştırmacı, müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak Cumhuriyet savcısıyla görüşebilir; Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacıya uzlaştırma müzakerelerinin kanuna uygun yürütülmesi amacıyla **talimat** verebilir*”.

gözlemlenmiştir. (Adana, Anadolu, Bakırköy, Ankara Batı Adliyesi, İzmir ve Tunceli Uzlaştırma Bürolarında görevli Cumhuriyet savcılarının uzlaştırmacılar ile toplantı yaparak ya da mail-mesaj ile sorularına cevap vererek içtihat ve gelişmeleri paylaştıklarına uzlaştırma eğitimlerinde rastlanıldığından sayılan başsavcılıklar ismen örnek verilmiştir.) Uzlaştırmacıların karşılaştıkları sorunların çözümünde ve motivasyonlarını artırma açısından da uzlaştırma Cumhuriyet savcıları-uzlaştırma büroları ile uzlaştırmacılar arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi uzlaştırma kurumunun etkinliğinin artmasına da katkı sunacaktır.

Yine uzlaştırmacı yenileme eğitimlerinin ve değerlendirmelerinin müzakerelere sağladığı destekler de çok olumludur. 2022 yılında ilk kez yapılan yenileme eğitimlerinin uzlaştırmacıların başta müzakereler olmak üzere uzlaştırma sürecinde karşılaştıkları sorunların, tereddütlerin giderilmesinde faydalı olduğunu değerlendirmekteyiz. Bu konuda Başkanlığın çalışmalarına kurumsal bir vizyon ile bakıldığında, yenileme eğitimi öncesinde Başkanlık tarafından uzlaştırmacılara yenileme eğitimi verecek olan eğiticiler belirlenerek eğiticilerin eğitimine ¹¹⁶tabi tutulmuşlardır. Yenileme eğitimleri de bu eğiticiler tarafından verilmiştir. Başkanlık tarafından eğiticilere, yenileme eğitimlerinde uzlaştırmacıların görüş ve önerilerini de almaları ve Başkanlığa iletilmesi önerilmiştir. Eğiticiler tarafından uzlaştırmacıların görüş ve önerileri not alınarak eğitimlerin ardından yapılan değerlendirme toplantısında Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı yetkililerine aktarılmıştır. Yine uzlaştırmacıların yenileme eğitimi sonunda yapılan anket ile geri bildirimlerinin alınması profesyonel bir yaklaşım olarak sevindiricidir. Sürdürülebilirlik adına çözüm odaklı yaklaşan başta Ceza İşleri Genel Müdürlüğü ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı ile Uzlaştırma büro Cumhuriyet savcıları, hakimler, eğiticiler, uzlaştırma büro personeli, uzlaştırmacılar ve onarıcı adalete inanan uzlaştırmacının tarafları başta olmak üzere, uzlaştırma kurumuna emek veren her kesimin çalışmaları uzlaştırma kurumu ve de toplumsal barış adına umut verici ve olumlu olarak izlenmektedir.

KAYNAKÇA

Afşin, Rabia/Öğretir Özçelik, Ayşe Dilek: Suça Sürüklenen Çocuklar ile Suça Sürüklenmeyen Çocukların Algıladıkları Anne ve Baba Tutumları ile Ebeveyn Bağlanma Stillerinin Karşılaştırılarak İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, C.17 (66), 2018.

Akdeniz, Galma: Onarıcı Adalet Yaklaşımı Ve Kavramsal Temelleri, YÜHFD, Cilt XVI, S. 2019/1.

Apaydın, Cengiz: Ceza Hukukunda Uzlaşma ve Uzlaştırmacılar İçin Ceza Hukuku, 3. Baskı, Acar Matbaacılık, İstanbul.

Bal, Süleyman/Erkuş, Adnan: Ceza Uygulamalarında Uzlaştırmacılık: Hukuki ve Psikolojik Temelleri ile Süreçleri El Kitabı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 49-50.

Centel, Nur/Zafer, Hamide: Ceza Muhakemesi Hukuku, 21.Bası, Beta, İstanbul, 2022.

Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Kitabı (Editör: Orhan Cüni/Merve Özcan/Olgun Değirmenci/Çetin Arslan), Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İşyurdu Müdürlüğü Matbaa Atölyesi, Ankara, Nisan 2021.

Cüni, Orhan/ Özcan, Merve: Uzlaştırma Kılavuzu, Sefine Tasarım ve Baskı, Ankara, 2018.

Çetintürk, Ekrem: Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017

Çiftçioğlu, Cengiz Topel: Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir İnceleme, Fasikül, S.66, Mayıs 2015.

Değirmenci, Olgun: Onarıcı Adalet Uygulaması Olarak Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.

Değirmenci, Olgun, Uygulamacının 10 Sorusu Işığında Uzlaştırma, Terazi Hukuk Dergisi, 2019, C.14 (151).

Demirbaş, Timur Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Dönmez, Burcu: Ceza Muhakemesi Hukukunda Çocuklara Özel Soruşturma ve Kovuşturma Kuralları, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Erdem, Mustafa Ruhan/Eser, Ferda/Özşahinli Pakize: 100 Soruda Uzlaştırma, 3.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Işıka, Sertaç: Uzlaştırma Sürecinde Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Bazı Sorun Ve Değerlendirmeler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2020, (151), ss.61-84, Erişim Tarihi: 21.01.2023.

Karabacak, Hakan: Oyun Teorisi Destekli Müzakere Teknikleri, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

Kaymaz, Seydi/Gökcan, Hasan Tahsin, Uzlaşma ve Önödeme, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, 2007.

Koca, Mahmut/Üzülmez, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 17.Baskı, Seçkin, Ankara, 2021.

Kontacı Baytemir, Burcu: Çocuklar Bakımından Uzlaştırma: Farklı yararlar Arasında Bir Denge Arayışı, AÜHFD, 69(4), 2020.

Özbek, Mustafa S.: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin, Ankara, 2013.

Özbek, Mustafa S.: Çağdaş Ceza Adaleti Sistemlerinde Alternatif Çözüm Arayışları ve Arabuluculuk Uygulaması, Kazancı Hukuk Dergisi, 2010/1.

Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/ Bacaksız, Pınar: Ceza Muhakemesi Hukuku ‘Temel Bilgiler’, 12. Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

Özgenç, İzzet/Üzülmez, İlhan: Ceza Genel Hukuku, 5.Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

Sığrı, Ünsal: Müzakere, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018.

Sığrı, Ünsal/Karabacak Hakan: Arabulucu ve Uzlaştırımacı El Kitabı, Optimist Yayınları, İstanbul, 2019.

Sığrı Ünsal/Varoğlu A. Kadir: Müzakere Ve Arabuluculuk İş, Yönetim, Diplomasi Ve Hukukta Uyuşmazlıkların Çözümü, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2013.

Şahin, Cumhuri / Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku,5.Baskı, Seçkin, Ankara, 2022.

Şahin, Cumhuri / Göktürk, Neslihan: Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin, Ankara, 2022.

Baytemir Kontacı, Burcu/ Kılıç, Ali Şahin/ Kılıçparlar, Zeliha/Pancaroğlu, Başar: Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Hukuk Dizisi, (Editör: Cumhuri Şahin/Neslihan Göktürk), 5.Baskı, Ankara, 2022.

Şentürk, Candide: Ceza Muhakemesinde Uzlaşma Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Türkiye’de Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yollarının geliştirilmesi Projesi Adalet Bakanlığı-Avrupa Konseyi Ortak Projesi- Modül 1, Onarıcı Adalet-Ana İlkeler Eğitici Rehberi.

Ünver, Yener /Hakeri, Hakan: Ceza Muhakemesi Hukuku, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

Yavuz, Hakan A.: Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Ceza Adalet Politikası Bağlamında Alternatif Çözüm Yöntemleri, Deniz Ofset, Ankara, 2018.

Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

Yerdelen Erdal/ Özbek Mustafa S: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yerdelen, Erdal Özbek/Mustafa S./Altuntaş, Şeyda/Boz, Burak/Erdem, Dilek Özge, Yılmaz, Berna Ayşen: Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma,1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yurtcan, Erdener: Ceza Yargılaması Hukuku, 16.Baskı, Seçkin, Ankara, 2020.

Elektronik Kaynaklar

([Egitim%20Konular%C4%B1%20i%C3%A7in%20TIKLAYINIZ.pdf](#)) Erişim Tarihi: 22.12.2022.

(<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2020-151-1941.>) Erişim Tarihi: 21.01.2023

(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 20.12.2022.

(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Home/OrtaDetay/hukuki-gorusler>) Erişim Tarihi: 19.12.2022.

(<https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/>) Erişim Tarihi: 22.12.2022.

(<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/455306.>) Erişim Tarihi: 22.01.2023.

(<https://sozluk.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 23.12.2022.

(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?>) Erişim Tarihi: 23.12.2022.

(<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCzakere.>) Erişim Tarihi: 23.12.2022.

(https://www.academia.edu/30784294/M%C3%BCzakere_ve_Arabuluculuk) Erişim Tarihi:
11.12.2022.

(<https://www.coe.int/tr/web/ankara/promoting-alternative-dispute-resolution-adr-in-turkey>) Erişim Tarihi: 19.12.2022.

([id=ERttFODo3_xAJQChUvj16A&no=](#)) Erişim Tarihi: 23.12.2022.

([KeVsxzHWvuAXfp1YDljBKwEhttps://karararama.yargitay.gov.tr/](#)) Erişim Tarihi: 23.01.2023.